

ВАСИЛЬ МАРКУСЬ

**СИНОД І ПОСИНОДАЛЬНА ДІЙСНІСТЬ
в Українській Католицькій Церкві**

Василь Маркусь

СИНОД І ПОСИНОДАЛЬНА ДІЙСНІСТЬ в Українській Католицькій Церкві

У ПЕРШУ РІЧНИЦЮ ІV АРХІЄПИСКОПСЬКОГО СИНОДУ
УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Видавництво Братства Святого Андрія Первозванного

Чикаго

1970

ВІД АВТОРА

Перша річниця IV Архисинодального Синоду Української Католицької Церкви накладає на нас обов'язок переглянути пройдений шлях змагань за істинні права нашої Церкви. Побажано підсумувати досягнення, критично розглянути досвід нашого руху, виявити його слабкості й труднощі та оцінити сили, які стоять на перешкоді самоуправлінню Української Церкви. Так само слід визначити собі дальші завдання й вибрати методи їх здійснювання на найближчий час, головню у стосунку до мирянських кіл цього руху за патріархат і помісність. Коротко, треба нам відповісти на питання: Де стоїмо? Як бути далі?

Із розважань над цими питаннями зродилася оця брошура, яку пропонуємо ласкавій увазі читачів. Поза всіми зайняттями професійного і церковно-суспільного характеру автор скористав з кількох днів відпустки і поклав на папір свої думки і з'ясування до цієї теми. Є це публіцистична, а не суго наукова праця. (До написання історично-наукової розвідки про цей вишлятковий рух і важливий період в житті нашої Церкви напевно візьмуться у свій час історики з дальшої перспективи часу). Автор з'ясовує ці питання не настільки дослідно й документально, як на підставі власної участі та досвіду у всенародньому русі українців католиків за відновлення помісності й завершення патріархальним устроєм своєї Церкви. Нишуни ці рядки, ми не мали під руками спеціальної документації, не користувалися бібліотечними джерелами. Витинки з газет, деякі власні статті, розкидані за останній час по різних газетах і журналах, та невеликий особистий архів служили нам за довідковий матеріал. Передосіння погода і спокійна вісconsinська природа, далеко від міського оточення і гамору, сприяли інтензивній праці. За кілька днів ця робота була закінчена. Звідяки Братству Св. Андрея в Чикаго та друкарні Видавництва М. Денисюка вона своєчасно виходить у світ.

Авторові йшлося про те, щоб промовити зрозуміло, живо і драматично (бо такою є наша дійсність!) до умів і сердець багатьох і різних читачів. Промовити не з метою пропагування (бо ця справа вже не потребує пропаганди!), але щоб викликати ЗОБОВ'ЯЗАННЯ кожного й усіх нас проловжувати розпочате діло та його успішно завершити.

Розпочатий перед шістьма-сімома роками рух за САМОСТВЕРДЖЕННЯ Української Католицької Церкви та її єдність і помісність у рямках Вселенської Церкви має очевидні успіхи, але він ще не завершений. Цей рух та ідеали, за які змагаємо, потребують праці, вкладу часу й енергії, відданости, послідовности, а для цього вимагають від нас „бути мужніми" й витривалими. Наміром цієї брошури є якраз і викликати таку настанову українського Божого люду разом з твердим переконанням, що ведемо історичний змаг за слушні і святі нам справи. За які ми будемо відповідальними перед майбутніми поколіннями й усім нашим народом.

В. М.

На хуторі у Вісconsin, вересень 1970 р.

СИНОД І ЙОГО ЗНАЧЕННЯ

4 жовтня минає перша річниця закінчення Синоду Єпископів Української Католицької Церкви в Римі, що увійде в історію Церкви як її IV Архиепископський Синод.^{*)} Це була справді історична подія в житті Української Католицької Церкви, а сподіваємося, що вона залишиться переломовою подією взагалі в історії українського християнства.

Багато в нашій пресі було написано про сам Синод, а головню про його рішення, згідно з якими Українська Католицька Церква переходить на синодальне правління та патріархальний устрій. Писалося на протязі останнього року багато і про ті змагання, що їх відкрив Синод за визнання Ватиканом нашого нового церковного статусу, та про різні перешкоди, які виникли з багатьох сторін. „Боротьба за помісність і патріархат” — так би можна визначити останній рік життя і праці Української Католицької Церкви. Цей рух в західному світі перекликався із ще завзятішою боротьбою за перетривання тієї Церкви на рідних землях, де вона перебуває на становищі нелегального існування з погляду советського режиму.

Цей рік був багатим на події. Звернемо увагу лише на відтинки боротьби за помісність, за синодальний і патріархальний устрій, за здійснення постанов Архиепископського Синоду тут, де УКЦерква вільно розвивається. Головний відтинок боротьби проходив між речниками УКЦеркви й Ватиканською адміністрацією, популярно відомою як Курія. Було ще ряд побічних відтінків, про які прийдеться також дещо сказати.

Змагання за помісність і патріархат ще не закінчене. Але цей рік був дуже важливим; якоюсь мірою він вніс багато нового, вияснилися фронти і позиції контрагентів, виявилось, якою зброєю вони диспонують й оперують. Виявилися також виразніше сили і слабості кожної сторони. Постараємося в цьому огляді-оцінці дати деякі підсумки та власні публіцистичні коментарі до цього винятково цікавого явища і руху в лоні Вселенської Церкви та в рамках УКЦеркви зокрема.

* * *

Прочани, що з різних кінців світу вибиралися на врочистості посвячення Храму Святої Софії в Римі 27-28 вересня 1969 року, як і самі священики та Владики, яких запросив Блаженніший Верховний Архи-

*) Назву Архиепископський він носить, бо це є Синод єпископів, очолений Верховним Архиепископом, або Синод при Верховному Архиепископові. Якщо б ми мали патріарха, Синод називався б Патріаршим; подібно, тепер скликаються Папські Синоди, складені з кардиналів і представників єпископів. Четвертим він називається тому, бо від коли перебуває на Заході Верховний Архиепископ та бере участь у нарадах наших Владик, рахуються Архиепископські Синоди. Вони відбулися в 1963, 1964 і 1965 роках. Третя українська єпископська конференція в приявності Верховного Архиепископа вже прийняла традиційну східню назву Синоду.

епископ на цей акт з можливим відбуттям Синоду, не були певні щодо можливості його переведення. Багато формальних перешкод ставлено єпископатові у його плянах. Різні і протиречні інформації ходили ще напередодні врочистостей щодо цього головного питання. Щойно коли Верховний Архиепископ заявив 27 вересня, що Синод розпочне свої дії 29 вересня, усі віддихнули легше і за хвилину—незвично для наших релігійних відправ — понеслися спонтанні оплески та вияви захоплення, змішані з сльозами радості.

Синод відбувся і це було найважливішим досягненням римських врочистостей. Він тривав від 29 вересня до 4 жовтня 1969 р. На ньому прийнято ряд постанов, переведено низку конституційних рішень, вислухано речників священства та організованого мирянства. Заслуговує на увагу особливо факт вислухання Владиками делегації мирян, від яких промовляли на окремій сесії шість речників. Їх виступи, які не були лише конвенційними, але порушували низку істотних справ нашої церковної дійсності, були поміщені в діяннях Синоду („Благовісник”, рік V, кн. 1-4, 1969, стор. 88-104). Це свідчить, що наша Помісна Церква правильно розуміє і бажає розв'язати ролю мирян у Церкві, не лише йдучи слідами постанов Другого Ватиканського Собору, але також у дусі наших власних традицій. На закінчення Синоду виготовлено й підписано два документи: спільне Пастирське Послання та петицію до Святішого Отця Папи Павла VI у справі затвердження Конституції Помісної Української Католицької Церкви на патріархальному устрою та креування Київсько-Галицького Патріархату. Послання підписали всі Владика, включно з неprisутнім Філадельфійським Митрополитом, а петицію й конституцію всі без одного.

Перебіг римських святкувань та огляд нарад Синоду і його постанови опубліковані у „Благовіснику Верховного Архиепископа” (Рік V, книга 1-4, 1969), який появилвся весною цього року. Ця книга, на жаль, не була належно спопуляризована і тому варта з нею познайомитися усім, хто цікавиться змаганнями УКЦеркви за свої права і самоуправне завершення.

Цілий ряд загальних і практичних постанов у актуальних справах організації, дисципліни, обряду й літургії та практичної діяльності нашої Церкви відкривають немов нову сторінку в її житті. Досі багато справ або не були полагодженими, або ж кожен єпископ імпровізував рішення на власну руку. Нашій Церкві бракувало єдиного об'єднуючого осередку, координації та єдиного авторитету. Він тепер постав і то в традиційній формі, відновлюючи наш синодальний характер під проводом Верховного Архиепископа. Речі, які донедавна чужі нам чинники полагоджували, сьогодні були вирішувані своєю владою і в бажаному нам дусі. Яка це засаднича зміна в порівнянні до висиланих інструкцій Конгрегації через нунціїв! Замість різних закулісних рішень і маніпуляцій, нашими справами займалися наші рідні ієрархи і вони рінали в журбі за долю Церкви та із знанням її справжніх потреб.

Коли на закінчення Синоду Блаженнишии Верховний Архиепископ дав вислів радості і вдоволення з його перебігу, усі відчували, що наша Церква відроджується до нового життя. Він між іншим заявив: „Всі Владики виказали велику журбу й дбайливість за добро й розвій нашої Церкви. Єдність нашої Церкви затіснюється з року на рік, і то на Україні, в Польщі, Чехословаччині і на поселеннях. Ми стоїмо безповоротно на патріархальному устрої нашої Церкви, а в Католицькій Церкві під проводом Наступника св. Петра наша Помісна Церква має запевнену самобутність і розвій. Очевидно, нам ніхто нічого даром не дасть, але ми мусимо самі мозольною працею здобувати. Увесь нарід і всі вірні стоять за нами одною лавою”.

Це були великі і відповідальні слова. Видавалося, що усі ми розпічнемо щось нове і велике, що „приходить черга на працю і персевоженця ухвал в життя”.

ЩО СТАЛОСЯ ПОТІМ?

Український загал зареагував на сам факт і постанови Синоду так, як підсумував Персевоіерарх — „став одною лавою” за Владиками. Пресеові відгуки, коментарі, виступи, висловлені подяки Владикам і ціла атмосфера в нашій суспільній оініні були однозгідні: треба всеціло підтримати те, що сталося. Навіть ті, які були літесплими, сьогодні стали гарячими прихильниками.

Не так реагували противники, які були за малими виїнятками поза українським табором. Вони рекрутувалися з кількох груп: 1) Ватиканські кола Курії, головно в Східній Конгрегації; 2) советський уряд, що для своїх антиукраїнських цілей в цьому випадку вміло використовує Московський патріархат; 3) деякі скриті противники з кіл латинської іерархії країи, які мають амбіції асимілювання нашого населення та релігійного інтегрування у свої рим-католицькі церкви (Польща, Америка, Словаччина). Цілі одних і других часто збігалися, а навіть — як не дивно — і засоби поборювання української помісности, тактика й аліянси практично перехрещувалися. Треба додати до цих чужих фронтів ще і свій власний деяких впертих осіб чи навіть інституцій, які не мали якоїсь власної цілі, але були знаряддям, свідомим або несвідомим, в руках чужих. З посиленням наступу на незалежні позиції нашої Церкви дехто із ексенонованих людей (деякі єпископи) не витримували пресеії і утвердили слабе звено в нашій спільній боротьбі.

Переїдемо деякі найзамітніші вияви цієї боротьби і наступу противних нам сил та визначимо ролю в цьому окремих чинників.

Без сумніву була і самооборона, тверда й невгнута, і її з'ясуємо також детальніше, щоб було ясно, де ми стоїмо тепер після одного року. Насамперед, яка була реакція Ватикану?

З'ясуймо собі зразу, що собою представляє Ватикан і зокрема Ватикан в українських справах. Не йдеться тут лише про одну установу, а тим більше про одну особу. Папа, видимий Голова Церкви, є лише однією особою, що представляє і номінально керує Вселенською Церквою. В дійсності, справами керують відповідні уряди - секретаріати, конгрегації тощо.

Найближчою установою, яка підготовляє справи й вирішує в імені Папи є Секретаріят Стану, сьогодні на чолі з Кардиналом Жаном Війо. Від цієї установи багато залежить і вона вирішує не одну справу Української Церкви. Наприклад, про те, чи Папа мав взяти участь в посвяченні Собору Св. Софії, напевно рішальне слово мав цей Секретаріят, хоч в цій справі Папа Павло VI сам був інформований Верховним Архієпископом. В адміністративних справах нашої Церкви має вирішальне слово Конгрегація для Східної Церкви, очолена Кард. Максиміліаном де Фюрстенбергом, яка донедавна вирішувала цілий ряд навіть дрібних наших справ, бо у відсутності своєї центральної церковної влади єпископи зверталися до Риму навіть у дрібницях. Ця Конгрегація живо слідувала за розвитком справ у нашій Церкві, зокрема за її змаганнями до самоуправности, бо це порушувало її існування. Зрозуміло, що її теперішній амбітний провід, який бажав за всяку ціну зберегти свою владу і зайнятий персонал, протидіяв тенденціям відокремлення. Бо тоді не лишлось би багато з компетенцій і з поля діяльності її префекта та секретарів. Ближче зацікавлений нашими справами та має вплив на їх лагодження також Секретаріят для християнської єдності на чолі з кард. Віллебрандсом, бо становище нашої Церкви на Рідних Землях і в розсіянні дуже важить на різних контактах цього Секретаріату з іншими, головню православними Церквами.

Отож, всі ці чинники формулюють становище, приймають рішення, перед чим дають його Папі для санкціонування. Але досі більшість тих рішень приймалася взагалі без волі Папи. Така вже природа складної великої машини управління, в тому і церковного у Ватикані. Тому ми бажаво вказати на властиві джерела спротиву нашій помісності і на властивих акторів у нашій драмі.

СХІДНЯ КОНГРЕГАЦІЯ МАНІПУЛЮЄ

Прикриваючися „бажанням Вселенського Архієрея“, кодексами й іншими застереженнями, Східня Конгрегація воліла не виступати як головний опонент скликання Синоду та підвищення нашої Церкви до патріярхату. Але звідти йшов головний опір і перешкоди, включно з інтригами проти Верховного Архієпископа; тут видавалися інструкції єпископам, підшукувалося союзників для своїх плянів тощо.

УКЦерква повинна була перейти на патріярхальний устрій, як

стверджено у спільному Посланні, на закінчення Третього Архиєпископського Синоду з грудня 1965 р., вже після Другого Ватиканського Собору. Але цьому всіляко протривали чинники Курії, головню Східньої Конгрегації. Вони викручувалися тим, що Декрет про Східні Церкви ще не сгав кодифікованим, що для таких справ треба нормально вичекати, а головню, що серед самих українців немає одностійности. А в той час почалися спроби порізнення нашої ієрархії, пресії чи навіть приєднання декого за ціну окремих ласк. Стара засада „дівіде ет імпера” здійснювалася на тілі нашої Церкви.

Наступний Синод, який мав багато речей формалізувати й перевести в життя, повинен був відбутися ще в 1967 р. В „Благовіснику” (кн. 1-4, 1969) поміщено дуже цінний документ, а саме протокол передсинодального збору українських католицьких владик в Римі в днях 6-8 грудня 1966 р. з участю чотирьох Владик з Європи на чолі з Блаженнішим Верховним Архиєпископом. Цей збір постановив відбутися наступний Архиєпископський Синод в днях 20-27 жовтня 1967 р. в монастирі Студитів біля Риму та затвердив порядок нарад цього Синоду. Протокол закінчується багатомовним ствердженням у „Благовіснику”: „На жаль, з незалежних причин постанов не можна було виконати”.

Докінця Східня Конгрегація протривалася відбуттю такого Синоду. Окремі єпископи під її пресією не виявляли охоти з’явитися на Синод, на який не дасть апіорну згоду кард. Фюрстенберг. Такої згоди не було, бо її й не було потрібно, і для IV Синоду. Верховний Архиєпископ його заповів, коли Папа виявив прихильність до українців своєю участю в посвяченні Собору Св. Софії, коли всі єпископи знаходилися в Римі і коли вірні виявили непохитну волю бачити Владик зібраних на Синоді. Маніфестація цієї волі так на протязі цілого 1969 року і різні акції мирян, як і під час римських торжеств, відіграла певну ролу в тому, що Синод відбувся. Він відбувся з вислідом, бажаним усією нашою Церквою — проголошенням патріархального устрою нашої Церкви й синодальних начал її управління.

Мабуть цього не сподівалися чинники Східньої Конгрегації. Але їхнє ставлення до доконаного факту відбуття Синоду було ясным від початку. Рупором Конгрегації став філіядельфійський орган „Шлях”, офіціоз Митрополита Амвросія Сенишина. Ще до опублікування офіційного комунікату президії Синоду та Спільного Послання, англомовний „Шлях” поспішив заявити, що Конгрегація для Східніх Церков заперечила важливість Синоду (“The Way”, 12 жовтня 1969). Причини і джерело цієї поквалної інформації можуть мати двояке вияснення: або чинники Конгрегації швидко передали своє становище одному з „їхніх” пресових органів, щоб таким чином вже зареагувати на Синод, або ж Митр. Сенишин, знаючи негативне ставлення Конгрегації до заповідженого Синоду ще перед своїм „захворінням”, ще раз прислужився Конгрегації, доручаючи своїй пресі опублікувати таке становище. В нашому розумінню, ця друга можливість більш правдоподібна.

І в цьому треба добачати вияв договореності між кард. Фюрстенбергом та митр. Амвросієм, як плян основної спроби зриву Синоду.

Менш-більш в місяць після початку нашого Синоду, і після Папського Синоду Єпископів, на який вже з'явився і митр. Сенишич, Верховний Архієпископ з датою 25 жовтня 1969 р. передав повідомлення про IV Архієпископській Синод та петицію про піднесення Київсько-Галицької Митрополії до гідності Патріярхату. Це повідомлення склав нап: Первоієрарх, респектуючи існуючий протокол, через префекта Східної Конгрегації до затвердження Папи. Кард. Фюрстенберг тепер вже повинен був особисто зайняти становище і це він зробив без того, щоб справу передати на розважання Папі. Можливо, що він консультувався щодо своєї відповіді з іншими членами Курії, але є поважні здогади, що вирішено цілу справу поза плечами самого Голови Церкви, до кого петиція і звіт були звернені.

Він відповів Верховному Архієпископові 1 грудня, тобто напередодні свого виїзду до Америки. Як подає Ева Піддубчиншич у своїй праці „... І благослови насліддя Твоє...”^{*)}, кард. Фюрстенберг заперечив дійсність українського Синоду в дусі існуючого канонічного права, згідно з яким, ніхто в Українській Католицькій Церкві не має права скликувати „закоподатний та виборчий Синод”, та подав, що деякі із постанов, прийняті єпископами, „здивували членів Конгрегації.”

Оце і є те славне „уневаження Синоду” префектом Східної Конгрегації. Ясно, що після цього ніхто з Конгрегації й не думав прокласти Папі повідомлення та петицію українських Владик. Усе вирішила бюрократія, прикриваючися авторитетом Святішого Отця. Рівночасно кард. Фюрстенберг дав доручення секретареві Конгрегації, архієп. Бріні довести це довідома усіх українських єпископів, що цей прелат і зробив 9 грудня, уже у відсутності префекта, який в той час відбував свою спеціальну місію в Америці. Апостольські нунції і делегати у всіх країнах передали цю відповідь нашим митрополитам і єпископам, як таємну інструкцію. Ми не знаємо, що відповіли та як зареагували окремі Владики на цей афронт щодо їх спільної синодальної дії.

Але ми маємо дані, як зареагував на цей афронт Верховний Архієпископ. Е. Піддубчиншич у своїй цитованій книзі подає деякі цінні інформації і саме ними ми тут користуємося. 15 грудня Верховний Архієпископ Кир Йосиф Сліпий відповів на листа кард. Фюрстенберга з 1 грудня. Він повторно ствердив, що збір українських Владик був дійсним Синодом та що Синод діяв у дусі постанов соборового декрету про Східні Церкви. Так само давні привілеї Української Церкви дають їм право відбувати Синоди. Верховний Архієпископ заклинає кард. Фюрстенбергові брак знання положення і прав Східних Цер-

^{*)} Eva Piddubcheshen, „... AND BLESS THINE INHERITANCE,” published by Friends of the Ukrainian Catholic University in Rome, New York, 1970.

ков ї у висліді цього — брак зрозуміння їхніх потреб. Зокрема Верховний Архiepіскоп написав у своєму листі таке:

„Для нас є законом постанови більше як 21 єпископа. Ваша Еміненція може про це думати, як собі бажає. Ми вияснили положення нашої Церкви. В дійсності, цим було усунуто велику прірву між духівництвом та нашими вірними. Цим наша Церква зміцнилася в обличчі загроз та небезпек з-середини та з-зовні... Я приневолений заявити, що не йдеться тут про висування моєї скромної особи, архiepіскопа-в'язня, але йдеться про оборону тисячрічних прав Київсько-Галицької Митрополії”.

Подібно, як кард. Фюрстенберг розіслав свої листи усім нашим Владикам, відповідь Верховного Архiepіскопа також була вислана їм для повної інформації. Мабуть на цьому контакти між Верховним Архiepіскопом і кард. Фюрстенбергом закінчилися. Але не закінчилася роля цього кардинала у справах нашої Церкви, бо він переніс тепер боротьбу проти Синоду і помісности на інший терен. Про це мова йтиме щойно згодом.

СТАВЛЕННЯ ІНШИХ ВАТИКАНСЬКИХ ЧИННИКІВ І МОСКОВСЬКА ДИВЕРСИЯ У ВАТИКАНІ

Було згадано, що певну ролю відігравав у нашій справі і Секретаріат Стану. Цей найближчий до Папи орган також не має якоїсь особливої симпатії до українців. Він призначений займатися великою політикою Церкви, і тому готов для цього присвячувати різні „малі справи”, нині мало актуальні. В розумінні кард. Війо, секретаря Стану, українська справа лише перешкаджає „великій політиці”. Знов за книжкою Е. Піддубчишин, подаємо такий факт: 3 жовтня 1969 р., тобто напередодні останньої сесії Архiepіскопського Синоду, секретаря Стану відвідав Митр. Максим Германюк, який доповів кард. Війо про перебіг Синоду. Тоді кардинал прохав передати Отцям Синоду застереження, що в даних умовах не можливо піднести Українську Церкву до гідности патріярхату з трьох причин: 1) церковні мотиви, що довело би до більшого переслідування Церкви в Україні; 2) екуменічні мотиви, а саме що такий крок утруднив би зв'язки з Московським і Константинопільським патріярхами; і 3) політичні мотиви — негативне ставлення до цього Советського Союзу. (“... And Bless Thine Inheritance”, стор. 34).

Зайво виявляти хиткість цих аргументів, як і доводити їх неречевість та малоповажний характер, якщо йдеться про гідність і престиж Католицької Церкви. Вони лише свідчать, що дипломатія Вселенської Церкви є в руках слабких людей, які готові жертвувати принципами задля ілюзорних успіхів. І, додаймо, для яких значення в минулому, важке сучасне і роля нашої Церкви в майбутньому не мають великої вартости. Цією Церквою в їх розумінні можна торгувати.

Третім чинником у Ватикані, який не бажає визнати наші тради-

ційні права та автономний статус нашої Церкви, є Секретаріат за християнську єдність. Цей Секретаріат після початкових успіхів контактів із протестантськими Церквами, головню Англiканською, а також із Світовою Радою Церков, а зокрема після справді гідних екуменічних зв'язків з Константинопільським Патріярхом, взявся розкушувати найтвердіший горіх — нав'язання взаємини з Московською Патріярхією. Властиво, тут ішлося про дві окремі, хоч тісно зазублені речі: контакти з московським православ'ям та переговори з советським урядом.

Якщо йдеться про цей доволі складний відтинок більше церковної дипломатії, аніж справжнього міжхристиянського діалогу, то ми дозволимо собі на коротке з'ясування нашої позиції.

В добу відкритого наставлення до всіх християн та взагалі до віруючих, що відкрив Вселенській Собор, зрозуміло, що можна й треба ближче зацікавитися поневоленими християнськими церквами СР СР, в тому й Російською Православною. Контакти з нею, яке б її минуле не було, могли б бути корисними. Проте, треба пам'ятати, що ця Церква не є незалежною, а панівний режим бажає її використати як знаряддя у своїй політиці. Контакти з нею також не можуть відбуватися коштом частини Вселенської Церкви, в цьому випадку Української Католицької, яка заплатила вже завелику ціну за своє прив'язання до вселенськості і вірності Апостольському Престолові.

Контакти ватиканської дипломатії з урядовими чиновниками Москви чи інших східньо-європейських комуністичних режимів так само не за-суджуємо апіорі. Річ у тому, як і для чого ці контакти ведуться та які їх вислідні. Інакше кажучи, якою ціною одержуються концесії; чи ці останні є реальними та чи „узгіднення” (quid pro quo) виправдані не лише з політичного, але й морального боку. Ми готові бачити деякі позитиви цих контактів, наприклад, в полегшенні ситуації Римо-Католицької Церкви в деяких сателітних країнах, чи навіть у звільненні двох князів Церкви — нашого Первоієрарха та Примаса Чехо-Словаччини, або ж поставлення двох нових єпископів в Литві, чи вже справжня нормалізація відносин Католицької Церкви в Югославії. Можна навіть піти так далеко й погодитися з тим, що за ціну цього Ватикан готов був „дезангажуватися” від політичної боротьби з комуністичними країнами, розв'язатися з кампанією „холодної війни” та заангажуватися в боротьбу за мир (Енцикліка „Пацем ін терріс”).

Це все з морального боку й у світлі Євангелії можна б виправдати, а з тактичного боку могло дати деякі успіхи Церкви.

Але ця розважна і обережна стадія контактів і переговорів відступає нині на другий план. Апетити партнерів по обидвох боках зросли, як також візія їх зговорення. Щоб великі і складні справи представити коротко, підсумовуємо реальні і спекулятивні позиції обидвох сторін.

Москві сьогодні залежить, в обличчі небезпеки на Сході з Китаєм, мати нейтралітет, якщо не прихильність Заходу, а в тому й Католицької Церкви, як потужної морально-політичної сили. Москва го-

това для цього погодитися на толероване існування Римо-Католицької Церкви в країнах Східньої Європи та на її символічне вегетування в СРСР (Литва, Латвія, серед польської меншости в Західній Україні і Білорусі). Москва готова вчинити ще й кілька інших репрезентативних жестів супроти Ватикану (нав'язання півофіційних взаємин), головню використовуючи для цього Російську Православну Церкву. Маючи на увазі серед деяких кіл на Заході захоплення російським православ'ям і „східною духовістю”, пляновики в Москві вміють дозувати різні „принади” і сповидні концесії.

За це Москва очікує, в додатку до попереднього, визнання Ватиканом комуністичних режимів Східньої Європи та доконаного статусу кво щодо релігії в СРСР. Це стосується зокрема ліквідації Української Католицької Церкви. Москві залежить, щоб Рим прийняв за доконаний факт цю ліквідацію, бо це послабить відосередні сили серед українського народу. Деякі „екуменісти” з „Руссикум” у Римі та спецї від Сходу з однієї чи другої Конгрегації і Секретаріату за християнську єдність готові на це йти, мовляв, треба визнаати традиційну сферу Московської Церкви, бо унія є каменем спотикання на шляху до „великого екуменізму” й єдности.

В обличчі живучости українських католиків на рідних землях в умовах їх нелегального існування, Москва готова йти навіть на те, щоб поширити на українських землях права римо-католиків (мова про творення римо-католицького вікаріату для Західньої України, про відкриття нових римо-католицьких парафій в Києві й Одесі) з тим, що режим готов толерувати приналежність до цієї Церкви навіть „впертих уніятів”. Аби тільки не існувала окрема Українська Католицька Церква! Саме її в Москві найбільше бояться, як боялися й Української Автокефальної Православної Церкви, бо це були Церкви національні, а не чужі експозитури.

А для римо-католиків, а в тому і для українців греко-католиків на території дії Православної Церкви, там, де „вони не мають своєї католицької духовної опіки”, Російська Православна Церква радо може уділяти Святих Тайн через легалізування так званої „інтеркомунії”. Хіба це не великий екуменічний жест колись заїло антикатолицького російського православ'я... ?!

Знаючи минуле, не дивуємося, що в Римі на такі примани готові зловитися традиційні русофіли і повоспечені екуменісти. Але дивно, що дехто й серед українців готов це підтримувати, а навіть докладати своїх рук до реалізування.

Але ціна за ці „концесії” далеко не повна. Москва настоює на поступовій ліквідації й Української Католицької Церкви в розселенні (тобто поза Україною), бо наявність двомільйонової, добре зорганізованої спільноти із власною ієрархією і повноцінною церковною

структурою діалі потенційно загрожує став посідання Москви в Україні, навіть якщо б він був визаний Ватиканом. Отож, треба послабити цю Церкву в діяспорі, не допустити до її зцементування, єдності й цілісності під єдиним проводом, треба всіляко перешкодити її відродженню на самобутніх східних і українських основах. Треба сприяти її найскорішій асиміляції, уподібненню до місцевих латинських церков, розводити її в чужому морю, коротко, позбавити її національного характеру й власної концепції. Звідсіль боротьба проти патріархату, єдності й національно-релігійних установ цієї Церкви. Москва воліє творення американсько-візантійських чи канадсько-візантійських церков в системі Римо-Католицької Церкви, аніж самоуправне існування Української Католицької Церкви поза материком.

І з цією метою ведеться акція за розподіленими ролями, в якій є різні актори - і речники Московської Патріархії, і Київський Митр. Філарет, і чинники Курії, і деякі прелати місцевих латинських церков, і на жаль, деякі рідні вислужники чужих інтересів.

МИТР. НИКОДИМ У РИМІ

Важко сказати, чи і як давно була плянована візита в Римі ленінградського митр. Нікодима (Ротмістрова), керівника відділу закордонних зв'язків Московської Патріархії та можливого кандидата на патріярший престіл у Москві. Але можна догадуватися, що відбуті українські врочистості в Римі та Синод українських Владик у вересні-жовтні 1969 р. прискіпили цю місію Нікодима.

Візита московського висланника відбулася як „єкуменічна подія року” з усіми почестями і протоколом з характерними потками запобігання ласки з-боку деяких римських прелатів. Нікодим і його супровід, свідомі цих „єкуменічних” слабостей, вміло їх використовували. Відбувся також обмін дарами та відзначеннями, що також лестило достоїнників у Римі. Офіційно, як подавала преса, Нікодим приїжджав затіснити взаємини між Ватиканом і Патріархією, сподіваючися обміну постійними представництвами. Він запропонував відкриття при Патріархії „римо-католицького подвор'я”. Висунув пропозицію утворення двох патріяршних парафій в Італії. Так само пропонував Ватиканським чинникам включитися в мирові комітети та в рух за роззброєння.

Неофіційно було більше справ на порядку розмов Нікодима і Ватиканських чинників, що також пролізло до преси. Нікодим висловив затурбування діяльністю Верховного Архиепископа Кир Йосифа Сліпого, зокрема те, що він очолює активність „українських сепаратистів”, яка „нікому ніколи не приносила користі”. Він остерігав Ватиканські кола щодо підтримки плянів Кардинала Сліпого, як також висловився, що „маніфестації такого роду, як посвячення Собору Святої Софії в Римі 27-28 вересня 1969 р. противляться єкуменізму”

(Ева Піддубчишин, цит. праця, стор. 48-49). Є дані, що Нікодим домагався припинення „націоналістичної діяльності” у Малій Семінарії Отців Салезіян.

Немає сумніву, що місія й сугестії московського висланника були добре зрозумілими у Ватикані. Тоді могли впасти й деякі пропонувані концесії, якщо в Римі послухають порад Нікодима. Нам важко сказати, які були чи не були формальні домовлення у „пекучих” для Москви справах, але децю з поведінки римських кіл прозирає, що місія лєнінградського митрополита не була марною.

Варта згадати, що цю візиту Нікодим, можливо, в порозумінні з своїми господарями намагався ще й інакше використати в типовий спосіб макіявельської дипломатії. Він заявив своїм гостителям, що бажає зустрітися з українським Верховним Архиепископом. Ці, без сумніву, постаралися про таку візиту і Блаженнішому Йосифові було важко відмовити побачення з Ватиканським офіційним гостем. Візита відбулася куртуазійно і тривала коротко; господар (Кир Йосиф) і гість Нікодим обмінялися виданнями. На цьому це могло й закінчитися, бо Ватиканська преса не була зацікавленою в поширюванні цієї вістки про зустріч двох опонентів. Щойно по півночі Східня Конгрегація передала до преси нотатку про „таємну зустріч між Слішим і православним митрополитом” („Дл Темпо”, 7 квітня 1970) з очевидним наміром компромітувати Верховного Архиепископа в очах таких самих українців. Йшлося керівникам Конгрегації очистити себе перед закидами, піднесеними в українській пресі та серед мирянських кіл про пересправи Ватикану і Москви на некористь Українській Католицькій Церкві, як також відбити атаки, які понеслися серед українців на кард. Фюрстенберга, Віллебранда, архиеп. Бріні й інших. Голос цієї полеміки був донісся і на сторінки італійської преси. („Ло Спеккіо”, 5 квітня 1970).

Ідея спрепарованої вістки пресовим бюро Східньої Конгрегації вийшла цілком певно з кіл українських дорадників цієї установи і вони нею бажали вмішати Верховного Архиепископа у свої пляни й скомпромітувати його особу перед українською громадою. Це, звичайно, не вдалося. Вияснення і спростування Українського Пресового Бюро в Римі (15 квітня 1970) наша громадськість прийняла гідно, не давши зловитися на провокацію.

Прикро ствердити, що ця сумної слави нотатка Східньої Конгрегації до італійської преси була складена саме у 25-річчя ув'язнення української католицької ієрархії московським режимом. Тільки так спромоглася відзначити цю сумну річницю установа, яка претендує опікуватися добром нашої Церкви. Прикро також, що на цей раз забракло голосу-пригадки про ув'язнених і закутих християн-католиків в Україні і на сторінках офіціозу „Оссерваторе Романо”. Невже ця „змова промовчування” була одним із домовлень із висланником Москви, Нікодимом?!

В такій ситуації нам не залишається інше, як вповні погодитися з думками українського православного Архiepіскопа - Митрополита Мстислава, який в інтерв'ю з Івою Піддубчиним заявив, що заходи Москви - - ніщо інше як „стратегічні потягнення цілковито підірвати зусилля Ватикану в інтересі східних Церков, на які Москва дивиться несприхильно”. Політику Ватикану українській православній Владика назвав „короткозорою, якій бракує розуміння цілей на довшу мету”. І, врешті, ось порада Владика Мстислава римським прелатам (яку ма-буть вони не возьмуть до уваги!), як треба розуміти справжній екуменізм і діяти в його дусі: „Якщо Ватикан зацікавлений правдивим екуменізмом, тоді він повинен розвивати кращі взаємини щодо Східних Католицьких Церков, а досягнувши це, потім звертатися до інших християнських Церков”. (Піддубчиним, цит. праця, стор. 59).

Дещо із тихих плянів і цілей Нікодіма реалізувалося деінде й іншими акторами.

ПРОТИ-СИНОД У ФІЛЯДЕЛЬФІ

Філядельфійські святкування 10-річчя утворення митрополії, призначені на 7 грудня 1969 р., можна назвати, щодо їх задуму і переведення, конкуренцією Архiepіскопському Синодові у Римі. Митр. Сенишин, який від початку вів вперту боротьбу проти патріархату та останнього, з трудом підготовлюваного й відкладуваного Синоду, та який засвідчив своє негативне ставлення до намірів всього українського єпископату своєю блискучою відсутністю на Синоді, спробував ще раз із Ватиканськими спільниками підважити успіхи Синоду. Нагодою мав стати ювілей 10-ліття митрополії.

Це мала бути маніфестація сили й впливів „митрополита з власною митрополією” проти „митрополита без вірних і священиків”. Саме свято десятирічного ювілею заслуговувало на увагу і його можна було гідно відзначити. При добрій волі Митрополита і після очевидного успіху нашої Церкви в Римі, це могла бути чергова маніфестація єдності і сили. Це могла бути ще остання шпаса затушувати неприємні наслідки його „захворіння” в Римі, і ювілей при участі всіх Владик і на чолі з відповідно вшанованим Верховним Архiepіскопом міг замінитися у свято примирення і згоди та єдності. Справді, тисячі й десятки тисяч вірних були б зібралися на такому святі на чолі із своїми Владиками. І тоді можна було б у братньому всепрощенні забути про все.

Але не так сталося, бо не так собі бажав Митр. Сенишин і його дорадники та зверхники у Римі. Вони в гордості й зарозумілості бажали поставити в тінь українські римські торжества. Проти постанов Синоду, який проголосив патріархальний устрій, бажали підтвердити авторитет й опіку над нашою Церквою в Америці чужого уряду з кард. Фюрстенбергом на чолі. Замість заманіфестувати українську самобутність, візію її розвитку як Церкви українського народу, орга-

лізатори бажали продемонструвати її відданість, пристосуванство і вилот у наших об'єднаних рядах.

Все готувалося з тією метою. Святкування у Філядельфії мали стати маніфестацією священників, вірних, за участю своїх єпископів з Америки й Канади, а зокрема римо-католицьких прелатів і кардиналів. Кард. Фюрстенберг, префект Східньої Конгрегації мав бути почесним гостем у ролі глави цієї церкви. Для збільшення його престижу у святкуваннях пороблено заходи, щоб римський гість прибув до Філядельфії з титулом „спеціального папського висташинка”. Як гість мир. Сенішина, кард. Фюрстенберг мав ще інші функції в Філядельфії й поза нею з метою закріпити свою владу і впливи. І все це було пов'язано з наміром послабити наслідки нашого Синоду.

У Вінніпегу відбулося в 1962 р. 50-річчя заснування Єпископства гідно і величаво; там не було „спеціального папського делегата” з простої причини, що на такі малі ювілеї не надуживається імени Вселенського Архирея. Але були тоді майже всі українські Владики в західньому світі й відбули свою чергову єпископську конференцію. - Філядельфія мала бути винятком. І вона стала . . .

Українське організоване мирянство зробило все, щоб пляни філядельфійського митрополита не увінчалися успіхом. Основний тягар і відповідальність протизаходів взяло на себе Товариство за патріархальний устрій УКЦеркви, але його підтримали й інші церковні та громадські кола. Крайова управа Товариства вислала листа до Митр. Сенішина 21 листопада, домагаючись внясення його позиції у справі підпису документів Синоду та щодо плянованого святкування, яке мало б бути конкурентним святом без участі Верховного Архiepіскопа. Не одержавши відповіді, Товариство з'ясувало своє негативне становище публічно та закликала 27 листопада усіх священників бойкотувати філядельфійські святкування. Листа до священників підписав також почесний голова Товариства о. Володимир Білинський, якому філядельфійській митрополит грозив санкціями. Але ніколи їх не застосував.

Рівночасно Товариство попереджало спеціальною телеграмою кард. Фюрстенберга, щоб стримався з своїм приїздом, бо з уваги на витворені тут відносини його можуть очікувати демонстрації. Безпосередня небезпека публічного скандалу приневолила філядельфійського митрополита викликати на розмову представників Товариства за патріархальний устрій, яка відбулася 4 грудня 1969 р. Як подає журнал „За патріархат” (ч. 13, 1970), умови делегації митрополит відкинув (його повне приєднання до постанов Синоду й оголошення про це в пастирському листі вірним, доручення священникам поминати Верховного в церкві, відкласти святкування й запросити на них Верховного Архiepіскопа). Делегація заявила, що залишає за собою свободу дії.

Пляновані і добре відомі з чужої і української преси демонстрації 7 грудня перед Катедрою Непорочного Зачаття відбулися. Святкуван-

ня ювілею, помимо великих сподівань організаторів, світлими пусткою багатьох священників і вірних. Був це промах і скандал, відповідальність за що несе сам головний спричинник, філядельфійський митрополит, який до цього довів і мав всі можливості допровадити до злагіднення перед самим ювілеєм. Він міг заощадити прикростей і компромітації своїм гостям й оминути серйознішу кризу. Зрівняння сил було очевидним. Перемога була по стороні глибоко враженої і докраю обуреної української католицької громади.

Але демонстрації були звернені не лише проти митрополита, а також і проти високого ватиканського прелата, що намагається далі тримати Українську Церкву в залежності. Його особа правильно знайшлася під обстрілом, бо з того, що він пізніше заявляв і робив в час поїздки по Америці, виразно виходило, що він не менше причасний до філядельфійського протн-Синоду, аніж філядельфійський митрополит.

На аудієнції, яку кард. Фюрстенберг уділив 6 грудня десятичленній делегації Українського Конгресового Комітету в митрополичій резиденції, і де йому представлено два прохання від української спільноти в ЗСА — захист прав Української Церкви на Рідних Землях та утворення патріархату, Кардинал з'ясував так свою позицію щодо останньої справи: 1) Східня Конгрегація не покликана встановлювати патріархати, ця компетенція належить Вселенському Соборові або Папі; 2) Згідно з декретом, влада патріархів ще не устійнена, над цим тепер працює окрема кодифікаційна комісія; 3) За декретом, патріархи мають юрисдикцію лише над своїми територіями, а не над вірними поза територією; 4) В якійсь формі вірні та ієрархія поза територією могли б брати участь в патріархальній системі, але це знов мусить бути устійнено. (За „Америкою”, 12 грудня 1969 р.)

Крім цього, щодо українського патріархату Кард. Фюрстенберг мав заявити, що це „дуже складна справа”, бо не існує території для УКЦеркви. На Україні Церква формально не існує (вже видно впливи місії Нікодіма!), та треба боятись реакції на такий акт у Львові і Києві (сік!). „Також не знаємо, яка була б реакція з погляду екуменічного...” Творенням українського патріархату, на думку Фюрстенберга, не зрадіють також східні патріархи. А назагал --- заявив кардинал делегації УККА — „треба мати на увазі цілість Вселенської Церкви, а не тільки її однієї частини”. (За „Нашою метою”, 21 лютого 1970).

В різних і багатьох ствердженнях у пресі та усно українські речники заперечили ці аргументи кард. Фюрстенберга. Варта звернути увагу, що вони подібні до тих, що їх висував кард. Війо. Але ствердім ще раз нестійкість цих аргументів

Це правда, що Східня Конгрегація не покликана „творити патріархати”. Але вона також не покликана вести проти них боротьбу та обкраювати їх права. Все, що українці хочуть від префекта Східньої

Конгрегації — не перешкаджати і не вести інтриг проти слухних наших змагань. Очікуємо від нього мужності й чесності тих колоніальних міністрів західних імперій, які підготували гладкий перехід своєї влади урядам незалежених країн, колишніх колоній.

Аргумент про те, що треба чекати закінчення „кодифікації східного права”, надуманий, штучний і підступний. Бо що є вищим декретом Вселенського Собору чи детальніші з'ясування, які можуть бути розроблені тільки в душі декрету, а не проти нього? Патріархати вже існують, отже, не йдеться про ніяку нову, невипробовану інституцію, щоб ще на щось чекати. Ми хочемо такого самого патріархату, як мають інші східні католики. Змістом, в душі традицій та нових потреб, напевно виповнять свою патріяршу організацію усі патріярхати самі в повному респекті до Собору та до єдності Вселенської Церкви. Знов нас формалісти відсилають до параграфів, коли йдеться про істотніше — самий зміст і послаництво Церкви. Прокро годиться з таким бюрократично-формалістичним розумінням Церкви і її ієрархізму. При цьому належить виразно ствердити, що не відговідає правді, боуцїмто „східні патріярхи не зрадіють створенням українського католицького патріярхату”. Східні патріярхи і Церкви були б вдоволені піднесенням УКЦеркви до патріяршої гідности, бо ця, найчисельніша помісна Церква своїм новим статусом зміцнила б позиції усіх східних католиків. Приклад того, як на запрошення Блаженнішого Йосифа усі східні патріярхи та митрополити прибули на спільну раду 23 жовтня 1969 р., є достатнім доказом їх прихильности до нас, а зокрема пошани і симпатії до нашого Первоієрарха.

Ми вже чули і чуємо до зануди „вчені” аргументи про „територіальність” патріярхату. З цього рутиновані формалісти роблять тріхшино не догму і правду віри, основу на Святому Письмі... Ясно, що церковні одиниці — від парафії до митрополії — організуються на принципі територіального розмежування. Але з цього не можна робити „святая святих”! Із зміною територіальної основи, на якій мешкають вірні однієї Церкви, саме життя змінює і цей принцип. Ми вже були жертвою „територіальности” на нових поселеннях наших перших імігрантів. Ми знаємо, як нам забороняли мати свої єпископства в Америці й Канаді, як в ім'я „територіальности” українських священиків підпорядковувано римо-католицьким єпископам та накидвано нам норми римо-католицької дисципліни (нежонатє свящєнствє). Але у висліді боротьби і втрат, які понесла наша Церква тут заокєаном, визнали, що на тій самій „території” можуть діяти окремі єпархії латинян і східних. На українську територію ще з 15-16 ст. легко прєстягли свою діяльність юрисдикції цілком несхідного обряду. Скільки там потворено латинських дієцєзій! У Львові невелика колонія вірмен мала свою архієпархію поряд з греко-католицькою і латинською.

Сьогодні, в час великого руху населення, було б смішно зв'язувати церковне самоуправління окремих помісних Церков штивними бар'є-

рами територій. Життя вимагає пристосування принципу територіальності до принципу особового (персонального) пов'язання з своєю церковною владою. Східні патріархати -- православні і з'єдинені з Римом побудовані саме на перевазі персонального принципу. Ми цього домагаємося і в стосунку до нашої Церкви. Цікаво занотати, де кінчиться „територія” вірменського католицького патріархату або російського православного чи, врешті, римського? Прикро, що лекого з наших каноністів і церковних авторів перекопує ця софістика і вони дуже поважно захищають чужі аргументи (отці Василіяни д-р Войнар і д-р Соловій, о. прелат П. Голніський та ін.). Ми б побажали їм хоч стільки незалежності думки та інтелектуальної відваги, щоб подібно, як єзуїт Джордж Мальоні, ствердити свою, а не чужу правду. В передмові до книжки Е. Піддубчинши о. Мальоні пише:

„Для мене видається ясным, що Верховний Архиепископ українців має юрисдикцію, так якби він був патріархом, на єпархії й єкзархати поза Україною, а саме: на церковні провінції Вінніпегу з її чотирма єпархіями в Канаді та Філядельфії з її трьома єпархіями, і на апостольські єкзархати — в Німеччині, Великобританії, Франції, Бразилії, Аргентині й Австралії” (стор. iii).

Для підтвердження своєї думки автор цитує 7 статтю Декрету про Східні Церкви, яка недвозначно стверджує: „Де тільки ординарії якогось обряду є призначені поза територіальною приналежністю свого патріархату, він залишається зв'язаним з ієрархією патріархату того обряду згідно з нормами закону”.

Кард. Фюрстенберг бажав собі кинути нам кістку незгоди з його інтерпретацією словечка „агрегатус”, тобто „поєднаний” з патріархією. Не сміємо дати зловитися на таку дрібницю, на новий „йорчик”, що мав би нас поділити. Чесне бажання бути в системі патріархату усіх наших вірних та усіх наших церковних одиниць без різниці на їх поселення, має бути вирішальним, а не софістиковане буквоїдство!

І, врешті, аргумент, нібито справа нашого патріархату мала б бути узалежнена від „інтересів цілості Вселенської Церкви”. Ми вже забагато жертв понесли для тієї „цілості”, і тих жертв вимагають тільки від нас, а інші дивляться насамперед на свої справи. А по-друге, хто має монополію вирішувати про „добро цілості”? Невже тільки в Римі чи Філядельфії думають про цілість Католицької Церкви?! Хіба ріст і розвиток нашої Церкви на її традиційних основах помісності не послужить також цілості? Ми переконані, що з такої чесною і справедливою розв'язки цілість вселенського християнства та справа єкуменізму виграє більше, як із крученої дипломатії Східньої Конгрегації.

Український народ вже має справу з таким розумінням „добра цілості”. Советська конституція визнає Україні „право на відокремлення”, але московські діялектики кажуть, що про це вирішується із становища спільного інтересу. А за тим „спільним інтересом” стоїть Москва. Достойно так і в наших справах з патріархатом і помісністю

в рамках Католицької Церкви. За декретом про східні Церкви, ми, нібито, маємо право на патріархальний устрій, але про корисність чи некорисність такого патріархату мала б вирішати Курія...

Такі думки напрошуються до з'ясування кард. Фюрстенберга, з якого він прийшов до Філядельфії. Дешо з цього він повторив на своїй пресовій конференції в Нью-Йорку, на якій ще раз з'ясував римський кардинал про „неправосильність” українського Архиепископського Синоду з жовтня 1969 р. Він мав так заявити:

„Невластиво названо (це зібрання) Синодом, бо скликувати Синод можна лише за спеціальним дозволенням Святішого Отця. А крім того, деякі єпископи перебувають за залізною заслоною... Це був корисний „мітінг”, але без законного значення.”

Так собі думає кард. Фюрстенберг і йому вільно, але коли він висловлюється як префект Конгрегації для Східних Церков, до того з титулом „спеціального висланника Папи”, то він прозирає брак знання традицій і прав Східних Церков, він дивиться на них як на свої феодалські уділи, що ними можна довільно розпоряджатися. Звичайно, ніхто досі в Римі не квестіонував Берестейського Синоду, скликаного без дозволення Папи, що приєднав нашу Церкву до Апостольської Столиці!

Закід кард. Фюрстенберга кидає також прикре світло на всіх учасників Синоду, які, будімо, не знали, в чому вони беруть участь, бо... не знали Східної Конгрегації! Вповні погоджуємося із заувагою Е. Піддубчинши, яка з приводу цих застережень префекта Східної Конгрегації пише:

„Чи можливо, щоб сімнадцять українських католицьких архієреїв — один Верховний Архиепископ, три архієпископи та тринадцять єпископів, що брали участь в цьому зборі, не знали, чи це Синод або лише „корисний мітінг”? Якщо б так воно було, то справді тоді погано діяв Ватикан, іменувавши таких єпископів. А якщо префект Конгрегації для Східних Церков не має правильної уяви про характер того збору, то чи є він справжнім речником Конгрегації?” (цит. праця, стор. 45).

Не входимо тут у критичне з'ясування інших заяв на пресовій конференції, а саме інсинуації і фабрикації монс. Нолана про характер демонстрації мирян перед філядельфійською катедрою, про те, хто їх організував, тощо. Ці інсинуації правдоподібно вийшли з митрополічної консисторії, а їх цей речник повторив. Англomовна преса подала заяви монс. Нолана („демонстрація можливо інспірована з-закордону”, „демонстранти не належать до Церкви”). Проте, також подала і спростування українських мирян у протигагу до контрольованої єпархіяльної української католицької преси в ЗСА. Але ми до такої „свободи преси” і журналістичної „етики” вже призвичаєні.

Проти-Синод кард. Фюрстенберга не відбувався лише в самій Філядельфії. Кардинал переніс його й до інших осередків в Америці. Це,

лише за умовою нашої залежності. Ми повинні бути готові усі разом та окремі церковні діячі, якщо треба, подякувати за цю допомогу.

В той сам час мусить бути краще, як досі, поставлена справа Фонду „Церква в потребі”. Не у всіх єпархіях й екзархатах виконують постанову про одиорічну спеціальну збірку на цей фонд та про допомогу потребуючим українським католицьким одиницям. Крім фонду „Церква в потребі”, окремі ієрархи звертаються безпосередньо до більш заможних єпархій чи й парафій і окремих вірних за допомогою на різні потреби. З такою допомогою під кличем „брат братові” треба нам прийти потребуючим, але нехай це відбувається в душі єдності й зміцнення нашої Церкви. Церковні установи чи одиниці, які не стоять повністю за найістотнішими позиціями УКЦеркви — помісність і патріархальний устрій, не можуть рахувати на підтримку саме збоку тих мряя, для яких ці справи є засадничими.

Важлива постанова Синоду про Український Католицький Університет ім. Папи Климентія в Римі так само здійснюється тільки частково. Університет повинен перейти „під опіку і на відповідальність Синоду”, тобто цілого єпископату. В тій цілі мала б постати окрема комісія, складена з кількох Владик, які винесли б ряд постанов практично-виконного характеру стосовно університету та їх переводити в життя. Йдеться про фінансову підтримку, але йдеться головню про програму навчання та про студентів з окремих єпархій та екзархатів. Університет вже сьогодні здійснює великою мірою своє покликання, головню зорганізувавши цієї весни перші успішні Літургічно-душпастирські курси. Але не є таємницею, що в цьому Верховний Архидиєкоп, засновник і опікун Університету не одержав такої підтримки ініціативи Курсів, якої було потрібно. (А Курси відбувалися згідно з постановами Синоду!).

Університет сьогодні має вже достатню фізичну і матеріальну базу, має основний склад викладачів, бібліотеку, будинок, щоб він почав діяти на ширшу скалю, головню в ділянці аудиторного навчання. При ньому могла б постати центральна семінарія. Але для цього треба мати повне виробування і співпрацю збоку тих, кому ця установа найбільше може послужити.

Здійснюється цілий ряд літургічно-обрядових постанов. Міжєпархіяльна літургічна комісія продовжує свою працю над перекладами на українську живу мову літургічних книг. Це дуже поважне досягнення спільної дії єпископату і комісії, як однієї з установ Синоду. Може бажалось би прискіпити справу перекладів, але ці речі мусять поступати новолі і розважно. Вже добре, що маємо Святу Літургію українською мовою. Вже в двох єпархіях і двох екзархатах впроваджено відірари живою українською мовою. Поступово, але послідовно ця зміна повинна наступити і в інших єпархіях, пам'ятаючи, що „літургічними мовами в Українській Католицькій Церкві є мови: церковно (старо)-слов'янсь-

ка з прийнятим в Київсько-Галицькій Митрополії виголошенням, та українська" (з Постанов Синоду).

Відомо, що Синод зробив концесію в сторону тих чинників, які бажали впровадити й чужі мови, країні поселення як допоміжні до нашої Літургії. Багато з нас годяться з цією постановою лише умовно, а саме, щоб вона не відкрила фіртки подекуди повному витисненню дійсної літургійної мови в нашій Церкві, чому готові сприяти деякі загорілі реформатори. Ми щиро бажемо, щоб ті, які так прихильно прийняли концесію про допоміжні чужі мови в нашій Літургії, з такою ж відданістю прийняли усі постанови Синоду, в тому і про помісність та про патріярхат.

У зв'язку з **перекладами і виданням літургійних текстів** чужими мовами Синод постановив, що це має відбуватися законним порядком і з благословенням Верховного Архієпископа. Важливо тут зазначити, що нові літургійні видання здійснюються саме цим порядком, а не через Східню Конгрегацію, як було досі. Цим правом треба нам знову користуватися, бо це сталося лише недавно і внаслідок різниці поглядів між нашими єпископами, що в 1940-их роках право видання наших літургійних книг присвоїла собі Конгрегація.

Прийнято ще ряд інших обрядово-літургійних постанов, між іншим, про зобов'язуючі в нашій Церкві свята, про Святе Миро, свячення антимінів, а також про пости. Щодо останнього, то варта зазначити, що Синодальна постава уневажила рішення трьох єпископів Американської провінції про необов'язковий у цій митрополії ліст в п'ятницю. Слід привітати спільний голос єпископату у цій важливій справі нашого обряду та церковних практик.

В цілому, Синод підкреслив **потребу обрядової віднови** і дальшого розвитку українського обряду на східніх традиціях, ілюстрації церковної музики, архітектури, іконографії та інших форм релігійно-мистецького вияву. Доручено священству і монахам зберігати традиції нашого обряду в священничому і монашому одяженні та носі.

По цій лінії залишається дуже багато до виконання. Удніманігнення наших звичаїв, практик та обрядових норм і дисципліни, повернення до наших традицій і поступове усунення чужих, чужацких нашому обрядові елементів, все це щойно в початках. Під проводом Владик, з активною участю священників і мирян, у нас повинен розпочатися справжній обрядовий рух, рух за віднову і чистоту обрядової культури у нашій Церкві.

Щодо **священничих покликань**, цієї насущно важливої справи нашого церковно - народного життя, Синод поручив виховання священничого доросту, формування майбутніх священників та взагалі справу покликань особливій увазі ієрархії, духівництву, суспільним проводам, батькам та самій молоді. Висловлюючи побажання, щоб молоді люди приймали Тайну священства по можливості в безженному стані, Синод одночасно обстоює давню традицію нашої Церкви допу-

стити до священничого стану також осіб в одруженому стані. З цією метою Синод ухвалив прохати Святішого Отця, щоб Конгрегація для Східних Церков відкликала свою заборону висвячувати в Америці й Канаді кандидатів на священників в одруженому стані.

Між іншим, це є також одна із наших спірних справ сьогодні із Східною Конгрегацією, яка висерто настоює на своїх позиціях з 1929 і 1934 рр., з якими заборонювалося висвячувати в Північній Америці українських одружених священників. Відомо, що в той час і на рідних землях таку практику впровадили деякі наші єпископи. Сьогодні, коли Соборовий декрет дає можливість нашій Церкві повернутися до „давніх привілеїв і традицій“, з різних причин заведбаних, коли криза покликань і священничого стану і в латинській Церкві набирає поважних розмірів і коли, врешті, існує у нас пекуча потреба нових священників, ми повинні всіляко відстоювати право на жонате священство. Треба з великим признанням піднести факт, що українські Владики Канади здійснюють це наше право і привілей на практиці, не звертаючи увагу на Східну Конгрегацію. Знаємо, що Верховний Архиепископ також заохочує одружених кандидатів приймати священничий стан.

Ціла низка напрямних і побажань стосується душпастирської праці. Їх наші священники могли б здійснювати куди успішніше, якщо б вони були самі згуртовані у власній організації та мали свій душпастирський орган. Здається, завдяки гуртові ентузіастів у Західній Європі священниче Товариство ім. Святого Андрея є на дорозі організування, а певдовзі мав би появитися і душпастирський орган. Синод також допоруочив потворити в єпархіях і екзархатах „Ради пресвітерів“ та Душпастирські ради“. За дотеперішніми даними, існують вже три представницькі органи єпархіяльного священства (Ради пресвітерів у Вінніпезькій Архиепархії, Торонтопській Єпархії та т. зв. Сенат священників в Єпархії св. Отця Миколая, але цей останній не проявляє діяльності).

Не порушено на Синоді специфічно, а лише загально, справу наших монашних чинів. Не підлягає сумніву, що і ця справа вимагатиме координації й узгіднення, при всій автономії, якою окремі чоловічі і жіночі згромадження користуються. Всі ми відчуваємо, як пекучо потрібною є співпраця монашних Чинів у спільних зусиллях ієрархії, священників і вірних відродити нашу помісність та розбудувати нашу Церкву на патріярших началах. Можливо, найближчий Синод, також у співпраці та за співучастю представників Чинів, займеться і цією справою.

В окремій постанові Владики присвятили увагу **мирянським організаціям**. Вони відзначили вклад мирян у світське апостольство і рівночасно ствердили потребу більшої участі й кращої підготовки осіб, які братимуть участь у цій важливій ділянці. Для завершення органі-

заційної структури мирянства Синод висловив пропозицію, щоб була оформлена **Головна Рада українських католицьких мирян**. Немає сумніву, що мирянський чинник став у нас важливим та що він вимагає крайнього зорганізування й завершення представницьким органом. Такого, на жаль, досі немає, бо не існують центральні католицькі організації і в багатьох єпархіях та країнах, за винятком Канади, Аргентини, Австралії та Німеччини. Наші церковні організації діють лише на рівні парафій. Це стан цілком незадовільний, бо вже давно в інших народів католицьке мирянство має свою загальну організацію. Щоб справді Головна рада могла стати впливовим і репрезентативним органом, ми мусимо оформити крайові католицькі центральні в релігійній країні, а головню в Америці.

В Америці існують сьогодні активні мирянські осередки, але вони не є інтегровані у систему католицьких організацій та мають мало спільного з прицерковними організаціями. А ці останні так само відтікають від важливих проблем і вдоволяються становищем сакристійних організацій. Мусимо довести до поважної переоцінки і зміни: новоутворені групи мирян, які закривалися під час змагань за помісність і патріярхат, повинні більше наблизитися до ієрархії та священників. І навпаки, різні братства, сестрицтва та ще інші, мало українські за традицією і формою, прицерковні організації повинні включитися у цілість наших церковних справ. Тоді можна буде спільно і в співпраці з ієрархією довести до оформлення української католицької крайової центральної в ЗСА й по інших країнах. Це повинно б наступити в порівняно скорому часі, бо залишається одна важлива ланка нашого життя неоформленою. Слід оминати таких конфліктів, як мали місце недавно в Канаді, коли католицькі організації відмовлялися співпрацювати з мирянськими чинниками, які виступали від громадських організацій, хоч і в актуальних справах нашої Церкви (Координаційний Комітет за здійснення патріярхату УКЦеркви). Треба висловити вдоволення з приводу того, що наші Владики дали правильні вказівки церковним організаціям щодо їх орієнтації і співпраці з загальним мирянським рухом.

Якщо йдеться про **відтинки молоді**, то його Синод також лише розглянув загальною. Синод приймає довідома наявність різних організаційних форм нашого організованого життя молоді. Синод не висуває якоїсь єдиної форми для української католицької молоді. Це правильно. Треба, щоб чинники УКЦеркви, як і інші християнські Церкви, молоді члени яких належать до існуючих молодечих організацій, мали вплив на ті організації щодо релігійного виховання молоді. Оскільки головні організації молоді ґрунтовані на християнських принципах і сприяють релігійному вихованню, не потрібно там, де є вже ці організації (Ілуст, СУМ, ОДУМ) творити загальної католицької організації молоді. Інакше стоїть справа там, де вже існують поряд католицькі організації чи там, де немає загальних організацій. Але й тоді треба

омішати конкуренції. Натомість, треба поширити систему прицерковних організацій дітей і молоді (вигтарні дружини, братства молоді, „Обнова“, марійські дружини тощо). Ці організації повинні входити до загально-крайового об'єднання католиків, а де існує потреба, навіть творити свої центральні.

Проте, для загального планування її узгодження напрямних виховної роботи серед молоді в прицерковних організаціях та в загальних неконфесійних об'єднаннях молоді, повинні б існувати ради молоді, складені з молодіжних діячів і священників на спархіяльному або принаймні крайовому рівні. Подібна рада повинна б заіснувати для всієї нашої діаспори, по-можливості з представництвом в ній одного члена Синоду. В тому розумінні треба б реалізувати і пропозицію Синоду про загальні з'їзди української католицької молоді. Праця серед католицької молоді з боку світських і духовних діячів конче потрібна, але вона мусить врахувати вже укладені відносини та бути доповненням і зміцненням всього нашого організованого руху молоді.

Окремо важливою справою, якою Синод займався і яка свідчить про помісний характер нашої Церкви, було обговорення й прийняття рішень щодо канонізації святих у нашій Церкві. Ця справа була поважно запередбана у нашій Церкві у зв'язку з тим, що ці компетенції передано Римові. Досі єдиним канонізованим святым з рядів нашої Церкви і народу за практикою і встановленими нормами Римської Церкви є Святий Священномученик Йосафат Кунцевич. А втім наша Церква — це Церква мучеників і багатьох святих і блаженних душ. У Римі процес беатифікації досить затяжний, повільний та іноді получений з різними міркуваннями, необов'язково зв'язаними з святістю життя пропонуваних осіб. Уже понад 20 років тягнеться справа беатифікації Слуги Божого Андрея і вона далеко не посунулася вперед. Останнім часом висунуто повні імена українських Божих угодників як кандидатів на блаженних чи святих (о. Кирило Селецький, о. Ізидор Дольницький, Митр. Венямин Рутський, Підляські мученики, сестра Софронія Ерделій та замучені наші Владики — в'язні 1945-50-их років). Без нашого власного зусилля напевно всі вони, яким світлим їх життя не було б, не удостояться на землі вінця святости. Тому правильно вчинив Синод, що вирішив створити при Українському Католицькому Університеті постуляційний осередок, що вивчав би справи окремих кандидатів беатифікаційного процесу, збирав і публікував би відповідні матеріали та взагалі популяризував би ці справи. Для цього також створено на чолі з Верховним Архiepіскопом Трибунал беатифікаційних процесів, складений з європейських Владик, який одначе, як і сам Осередок, не приступив до дії. Уважаємо, що крайня пора, щоб постав такий осередок, навіть у скромній формі, напочатку керований однією компетентною особою в Римі, яка займалася б нічим іншим, тільки справами беатифікації.

Важливою була також справа утворення третьої інстанції Цер-

ковного суду у нашій Церкві. Цього досі не було, а його склад за-тверджено в тому самому персональному складі, що й Беатифікацій-ний Трибунал. Іншою постановою правного характеру було рішення звернутися до єпископів латинського обряду твердо зберігати поста-нови Соборового декрету про зміну обряду, які в цьому відношенні є корисними для східніх обрядів. Практика однак виявляє, що цих по-станов римо-католицькі ієрархи не респектують.

Згадаймо журбу Синодальних Отців справою **мішаних подруж**, яку вони виявили у ствердженні, що „Синод перестерігає вірних і від-раджує їм мішані подружжя, тому що вони стають дуже часто на-годою і причиною до релігійної, обрядової і національної байдужості для подруг і їхніх дітей”. Виходить ясно із цитованого, що в нашому випадку треба розуміти під „мішаними” також подружжя із римо-католиками, чого не всі наші духовні і світські особи свідомі.

І, врешті, слід окремо згадати постанови стосовно **єкуменічного руху і зв'язків нашої Церкви**. Після перших жестів і загальних ствер-джень про наші приязні взаємини з православними братами, що зроб-лено вже на попередніх конференціях-Синодах, IV Архиепископський Синод вже виразно заявився про поглиблення і поживавлення цих зв'я-зків по окремих єпархіях та екзархатах, а також між мирянами обид-вох Церков. Запропоновано творити єкуменічні комісії на місцях. А для узгіднення позиції з іншими східніми з'єднаними Церквами Синод прохан Верховного Архиепископа започаткувати спільні наради пред-ставників східніх Церков. Це й сталося 28 жовтня 1969 р. з нагоди Панського Синоду Єпископів і ця нарада виявилася наскрізь позитив-ною. Українська Церква взяла в цьому важливому русі ініціативу: її представник, Митр. Максим, що є членом Секретаріату християнської єдності, мав би бути в ньому речником усіх східніх католиків.

СИНОД В ДІІ ЧИ СИНОД „ЗАВІШЕНИЙ”?

У попередньому розділі ми зреферували постанови Синоду, дали їх оцінку, та згадали, як і наскільки ті постанови реалізуються або не реалізуються. Ця справа вимагає ще додаткового з'ясування. Немає сумніву, що для Блаженнішого Кир Йосифа постанови і характер збору наших Владик не є дискусійними. „Для нас це Синод!” — заявив він на найвищому місці й усім тим, що намагалися заперечувати правосиль-ність Синоду. Послідовно він також здійснює його постанови, наскіль-ки його фізичні, людські та матеріяльні можливості на це дозволяють. Знаємо, що деякі Владики зайняли подібне становище і вони на міс-цях переводять в життя Синодальні постанови. Але також відомо, що деякі наші Владики палякалися циркулярів із Східньої Конгрегації та постанов кард. Фюрстенберга під час його візиту і так поводяться, як би їх же постанови і їх Синод ще були „контроверсійними”, себто у стані завішення.

Це, без сумніву, прикра дійсність. Є одна архієпархія, де ще й

попередні, назагал лише конвенційні, спільні рішення Владик, не переведено в життя, наприклад, поминання в Богослуженнях „Блаженнішого Архієпископа Кир Йосифа“, як Первоієрарха. Такою одиницею є філіадельфійська архієпархія, де лише частина священства з власної ініціативи визнає зверхність над нашою Церквою Верховного Архієпископа, а інші чекають „на доручення вищої влади“. Такого „доручення“, звичайно, від Митр. Амвросія або ж від Східньої Конгрегації не було.

Бже згадано, що не скрізь переводиться річна збірка на фонд „Церква в потребі“, хоч ця справа належить до таких, які не порушують дотеперішньої влади Східньої Конгрегації. Не всі Владики щиро їй одверто підтримали відбутій душпастирській курс при Українському Католицькому Університеті, бо, якщо б це так було б сталося, напевно курс був би закінчився із більною участю слухачів. Скажім собі щиро; не переведено в життя і постанову про перебрання на відповідальність і фінансування єпископатом Українського Католицького Університету.

Якщо деякі з цих справ і реалізуються на місцях, то подекуди це відбувається з ініціативи священників чи мирян (наприклад, збірки на потреби римського осередку, співпраця з ним тощо).

Ряд справ і постанов, які вимагали включення й спільної дії всього єпископату, не могли бути переведені в цьому році. І знов втрачено цінний шмат часу, якого не повернути. А причина в тому, що у зв'язку з перешкодами, ставленими нашому Синодові у Ватикані, деякі єпископи таки захиталися. Вони, можливо, бажали б патріархату і помісности, але за це не дуже охочі послідовно змагатися.

Мусимо на це вказати як на слабе місце нашого фронту, бо саме на це кладуть ставку противники нашої помісности. Вони діють згідно з засадою: „Поражу пастирів, а стадо розбіжиться“. Але ця згадка в Євангелії стосується лише слабого і заляканого стада. Не всі пастирі готові залишити пас, і саме стадо не легко піддається почуттю розгублення. Ми маємо довір'я до тих архипастирів, що стоять твердо на своїх правильних позиціях і які не залякуються ніякими натяками, що попадуть в пеласку. Маємо довір'я і надію на тих, які йдуть прямо і ясно разом із своїм Первоієрархом, у яких „нема зерна неправди за собою“. Бо йдуть вони за прикладом і слідами Верховного Архієпископа, який є у всьому послідовним.

Хоч йому нелегко, й багато його кроків утруднено, але він, сказавши „А“, каже „Б“ і все, що слідує. Його промови, статті, послання, проповіді сповнені цієї послідовної програми і ясного світогляду. Цього він навчає й усіх нас, цього він очікував від своїх співбратів, членів Синоду та від усього Божого люду. Ось що сказав у своєму кінцевому слові наш Блаженніший на закінчення Синоду:

„Справи, які ми вирішили, є для спасіння нашої Церкви. Після ухвал приходить черга на працю і на переводження їх в життя. Дай Бо-

же, щоб ця єдність зростала даліше і Боже благословення спочивало на ній . . . ”

Блаженніший Первоієрарх дає сам приклад послідовного здійснювання постанов та оборони Синоду перед необгрунтованими акціями проти нього. Він веде себе гідно у відношенні до членів Курії й кардиналів, які намагалися підірвати авторитет Синоду, він твердо перед ними обстоює нашу правду. Він намагається правильно інформувати у наших справах Святішого Отця та прихилити його до нашої справи, як єдиного арбітра, на кого ми можемо сполгатися у спорі з Ватиканською адміністрацією. Наш Первоієрарх безустанно нагадує в Римі й представникам католицького світу поза ним ту правду, що без помісности й самоуправности важко буде зберегти нашу Церкву на рідних землях та в розсіянні. Блаженніший підніс цю справу і на останньому Папському Синоді, уважаючи, що не можна її приєднати якраз тепер, коли склалася історична шанса реалізувати нашу помісність і патріархат.

Про це він виразно говорив на своїх пресових конференціях у Франції; напевно це було також темою розмов з багатьма німецькими, єспанськими, брітанськими та французькими церковними достойниками, кого Верховний Архієпископ бажав приєднати для підтримки наших слушних прагнень. Таким чином справа українського патріархату стає вже нині загальною в Католицькій Церкві, хоч її різні чинники намагалися звести до внутрішньої справи. Католицька преса в різних мовах в Німеччині, Австрії, Швайцарії, Італії, Франції, Англії, ЗСА та Канаді вже про ці справи заговорила. Знаходимо зрозуміння і серед деяких римо-католицьких кіл. Одначе це ще дуже мало. Треба усім нам, насамперед Владикам, священикам, а головно теологам і церковним авторам, в тому також і мирянським діячам ставити ясно перед найвищою владою Католицької Церкви наші домагання. Однодунний і об'єднаний голос всього нашого загалу і духового проводу напевно буде почутим там, де треба.

Мусимо послідовно дією зокрема тих, хто були учасниками Синоду, тобто наших церковних законодавців, довести, що IV Архієпископський Синод не був шйким виломом, випадком чи проминальним епізодом з наличкою незаконности. Це був логічний крок завершення і відновлення нашої традиційної помісности в дусі Соборових декретів, які повинні всі респектувати навіть на найвищій місці у Вселенській Церкві. Розмови про якийсь „непевний статус” Синоду, про „завішення його постанов” не є гідними у наших рядах, а якщо вони виходять від зовнішніх чинників, то є вони довільним втручанням у наші справи. Такими є заяви кард. Фюрстенберга про „неправосильний” характер Синоду, такими є також „секретні листи з Вашингтону”, в яких до наших Владик апостольський делегат вияснює, що Архієпископський Синод з жовтня 1969 р. був лише „нарадою”.

Відповідь на ці листи та на поширювані сумніви подав українсь-

кий католицький тижневик „Українські Вісті“ з Едмонтону (7 травня 1970 р.), який, між іншим, так з'ясовує правний і дійсний стан нашого Синоду:

„Відповідь на це питання дають опубліковані і всім уже доступні постанови IV Архиепископського Синоду, який був не парадом, а таки Синодом, і то вже четвертим. Верховний Архиепископ зовсім законно скликав Синод, зовсім законно той Синод відбувся. Наш Первоієрарх не має потреби доводити, що він діяв законно. Нехай інші, що Синод уважають тільки парадом, доводять свою тезу, якщо бажають. Заява кардинала Фюрстенберга - це його приватна думка, що зобов'язує хіба підлеглих йому службовців. Східня Конгрегація є органом влади Вселенського Архиепископа, але в імені Папи цей орган говорить тоді, коли говорить з виразного доручення”.

Не підлягає сумніву, що становище кард. Фюрстенберга, яке він зайняв після нашого Синоду в Римі та під час своєї поїздки в Америці, було ставленням його і куріяльних чинників, не скріплене авторитетом Папи. Тому вправі був наш Верховний Архиепископ відповісти так, як він це зробив, та звернутися до Святішого Отця як найвищого арбітра, який своїм авторитетом дбає за здійснювання Соборових декретів та покликаний також дбати за добро східніх Церков, в тому і нашій. Є підстави думати, що становище Святішого Отця є відмінним від Східньої Конгрегації. Але, як відомо, Папа не має можливості орієнтуватися як слід у всіх справах. Він потребує інформації і порад. Можна сумніватися, чи всі голоси української сторони, зокрема мнijenства доходили до нього, чи йому правильно представляли наші побажання й позиції. Тому сталося добре, що в тих справах наші найвищі ієрархи говорять і з відповідними кардиналами, але також, що Блаженніший підносить цю справу безпосередньо перед Папою.

Нам приємно відмітити, що коли довідома Святішого Отця дійшли наші побоювання і тривога за те, що куріяльні чинники забагато братаються з висланниками Московської патріархії і що цим останнім йдеться про концесії Риму на некористь Української Церкви, Папа 19 квітня 1970 р. заявив таке:

„Ми не можемо, ні не сміємо думати про відновлення цілорічної єдності зі шкодою для східніх католицьких Церков, ані засобами милозвучних форм взаємного спілкування, які залишають без уваги вимоги правдивої науки і які можуть зродити ілюзії та конфузії. Це було б порушенням саме того, чого всі прагнемо: автентичної (справжньої) єдності у вірі й любові” („Оссерваторе Романо”, 21 квітня 1970).

Це вияснення і запевнення збоку найвищого авторитету Вселенської Церкви, що коштом східніх Церков не будуть провадитися ніякі торги, прийняли з вдовolenням не лише Українська Помісна Церква,

з'єднана з Апостольським Престолом, але й усі інші східні з'єднені Церкви.

У цьому дусі хочемо вірити, що приймуться пресія на наших Владик з накидуванням їм погляду, що вони не відбули Синоду, а лише якусь нараду, бо вважаємо, що якоюсь мірою цей погляд є водою на млин так Московської патріархії, як і її протектора --- советського уряду.

Східня Конгрегація, так зараз виглядає, дистансується від цих справ. Було б побажано, щоб й інші куріяльні чинники прийняли блокування процесу нашого нормального церковно - структурального оформлення, а радше допомогли Вселенському Архирееві й нашій Помісній Церкві завершити цей процес в гармонії і з користю для всіх. Сподіваємося також, що ці самі чинники не будуть далі тримати нашого Верховного Архiepіскопа на становищі „Ватиканського в'язня” та що він зможе в гідності й повній свободі здійснювати свої прерогативи й авторитет Голови Помісної Церкви з титулом Київсько-Галицького Патріарха.

МИРЯНСЬКИЙ РУХ ПІСЛЯ СИНОДУ

Як на протязі кількох років боротьби за самобутність і підметність нашої Церкви, так і в час та після Архiepіскопського Синоду миряни були в авангарді змагання, акції та всього нашого руху за патріархат. Коли саме скликання Синоду стояло під знаком запитання, весною 1969 року відбулася масова акція зборів, доповідей, збирання підписів під петиціями. В сам час посвячення Собору Святої Софії та з'їзду нашого єпископату миряни, головню з країн Північної Америки, прибули чисельно, щоб на місці бути свідками цих подій та щоб заманіфестувати тверду волю вірних Української Католицької Церкви перед власними Владиками та найвищими представниками Католицької Церкви, що ми бажаємо Синоду, помісности й патріархату.

Після Синоду мирянство піднеслося на дусі. Відрадиним був факт, що й ті, які стояли осторонь - деякі прицерковні кола й суспільні установи --- тепер повністю підтримали цілі руху за патріархат. Вислів цьому дала преса. За малими винятками („Шлях”) не було дисонансу у цій однодумності усіх українців католиків.

Справжнє випробування прийшло згодом, коли таки в Римі вирішили зареагувати на Синод, на цей найбільший публічний акт нашого церковного самоствердження. Попередньо описано акції Ватиканських чинників і їх намагання уневажнити dokonані акти. Тоді знов і, як мало коли досі, виступили миряни. Маємо на увазі філядельфійські демонстрації і взагалі прийняття в Америці, що його від українців одержав кард. Фюрстенберг, як „небажаний гість” серед нас після того, що він зробив на некористь нашої Церкви.

З Товариством за патріархальний устрій, яке взяло ініціативу і відповідалось за публічне дезавування Східньої Конгрегації і філядельфійського митрополита, солідаризувалися й інші осередки. У Клі-

влиці й Чикаго з ініціативи мирян так само „пікетували” римського кардинала, але він вже не з'являвся публічно серед українців. Промак і поразка його місії стали очевидними. Знаємо, що були критичні голоси щодо форм і метод українського протесту навіть з боку людей, які в принципі є за Синодом і патріархатом.

Слід об'єктивно ствердити, що це була єдино можлива реакція на скриті цілі і пляни ініціаторів цієї візити в Америці. Треба було якось довести довідома справжні почування українських людей тим, які вперто відмовлялися брати їх до уваги. За філадельфійські демонстрації ніхто немає причини червоніти. В історії Церкви, а також в нинішніх відносинах Католицької Церкви в Америці й Європі стосуються багато драстичніші форми протесту і то людьми в священничих рясах.

Філадельфійські події привели до свідомості наших мирян, що далі існують перешкоди нашому самовизначенню. Мирянські групи й організації знов заворушилися. Однією з ініціатив організованого мирянства після Синоду було утворення Координаційного Комітету громадських організацій Канади і ЗСА за здійснення патріархату УКЦеркви. Цю ініціативу викликало саме життя. Треба було зійтися представникам діючих мирянських організацій, громадських груп, зацікавлених реалізацією постанов Синоду, та окремим діячам патріархального руху з метою обговорення дальшої дії та узгодження позицій.

На запрошення Крайової Канадської Ради українських громадських організацій за патріархат УКЦеркви зійшлося до Торонта понад 80 представників з обидвох наших митрополій, де вони відбули 7 і 8 березня 1976 р. дуже успішну і на високому рівні проведену конференцію. Ця конференція спрямувала мирянський рух на нові і ширші шляхи, стверджуючи потребу координування і плянування на ширшу скалю дії за патріархат. Стверджено, що також наш громадський чинник повинен бути включеним в цю акцію, а саме утворення Координаційного Комітету громадських організацій за здійснення патріархату треба уважати великим досягненням Торонтонської конференції. Ця зустріч накреслила напрямні дії, вияснила позиції усіх причасних чинників --- церковних, мирянських і громадських організацій. Прийнята Деклярація Конференції стала немов новою хартією мирянського руху в його змаганнях за помісність і патріархат

В деклярації, між іншим, говориться:

„Відродивши нашу старовинну помісність та відновивши східній самобутній характер і статус Української Християнської Церкви, що перебуває в злуці з Святим Апостольським Престолом і визнає учительський уряд Вселенської Церкви, ми вступаємо на шлях нашого розвитку і повноцінного життя.

Для цього зобов'язуємося:

давати беззастережну і всесторонню підтримку Верховному Архиепископові, його Синодові єпископів та синодальним установам;

всіляко змагатися за здійснення і визнання наших прав та привілеїв, вживаючи доступних нам засобів організації, інформації та зв'язків з різними зацікавленими чинниками;

розпочати негайно масову і широкозакреслену акцію серед українського загалу в усіх країнах українського поселення за самоствердження Української Помісної Католицької Церкви на патріаршому устрої;

організувати і творити фінансові засоби для розбудови: Верховної Архиепископії у формі „Патріаршого Фонду”.

Після Торонтоńskiej конференції відбулися паради Координаційного Комітету в Детройті 11-12 квітня, друга Торонтоњська конференція 20 червня та чергова нарада Комітету в Клівленді 12-13 вересня. Це були шляхи й етапи, на яких узгоджувалася лінія, визначалися цілі і форми спільної дії між головними осередками патріархального руху — Торонтом, Сходом ЗСА та Чикагом. Головним досягненням координації слід уважати наві'язання співпраці з Крайовою управою Товариства за український католицький патріархат в Америці, яке товариство виразно заявилося за співпрацю, зокрема після своїх останніх загальних зборів в Нью-Йорку 13 червня 1970 року.

Товариство за патріархальний устрій УКЦеркви має свої поважні і незаперечні заслуги, будучи першою організованою мирянською групою взагалі, яка популяризувала ідею патріархату та ініціювала акції на його користь. Ми можемо лише побажати цьому Товариству та його складовим частинам, щоб воно далі активно здійснювало свої завдання, а головню, щоб — як членська організація — розбудовувало свою людську базу по всіх осередках українського поселення. Це Товариство із масовим членством по всіх парафіях ще зможе відограти визначну ролю у відродженні нашої Церкви в Америці.

Знайшли своє місце в координованій дії і речники комітетів об'єднаних традицій УКЦеркви, організацій, які поставали спонтанно там, де були загрожені деякі істотні вартості та український характер нашої Церкви. Але найважливішим досягненням Координаційного Комітету слід уважати приєднання до спільної дії громадського сектора, зокрема в Канаді. Громадські організації, що їх в Комітеті репрезентують місцеві ради за патріархат, є важливим складником теперішнього руху. Спочатку були труднощі в Канаді щодо співпраці з Комітетом та його акціями церковних організацій, зорганізованих в Централі Українців Католиків Канади. Але й ця справа завдяки інтервенції ієрархії та узгодженню між зацікавленими чинниками полагоджена позитивно. Зокрема Ліга Українських Католицьких Жінок Канади тісно й активно включилася в діяльність Координаційного Комітету. Покищо такого включення немає збоку церковних організацій Америки (за винятком Координаційного осередку церковних організацій Катедрі Св. Мико-

лая в Чикаго), але тут і немає централі цих організацій, про що мова була деінде.

Координаційний Комітет так визначає свою позицію і взаємини до інших установ:

„Комітет разом з іншими громадськими та релігійними організаціями буде стимулювати та координувати цю акцію. Будучи обмеженим у своїй діяльності лише до акції за здійснення патріархату, Комітет не уважає себе ніякою новою зверхньою установою, ані не висуває претензій очолювання інших церковних і мирянських організацій, які вже досі працювали або в майбутньому працюватимуть в тій самій ділянці”. (Із вступу до брошури, виданої Комітетом, Ю. Пелеха і В. Маркуся: „Патріархат і Помісність”, Торонто-Чикаго, 1970).

Найзамітнішим досягненням Координаційного Комітету треба вважати організовану його заходами та за благословенням ієрархії маніфестацію -- День Помісної Української Католицької Церкви в Торонті 21 червня 1970 р. Був це черговий вияв нашого самовизначення і нашої волі послідовно реалізувати помісність та переводити в життя постанови Архиепископського Синоду. Присутність чотирьох архиєреїв з Канади й Америки, надіслане привітання-слово Верховного Архиєпископа, повна солідарність з цілями Дня помісности представників наших громадських централі — Комітету Українців Канади, Українського Конгресового Комітету Америки та Світового Конгресу Вільних Українців — все це надало Торонтонському Деві помісности характеру всенароднього плебісциту.

Друга Торонтонська Конференція опрацювала, а наступного дня п'ятнадцять тисяч учасників Дня помісности схвалили документ, названий „Заявою Координаційного Комітету”, яка в тисячу словах та в десятих пунктах визначає наші завдання, вимоги й зобов'язання в будуванні помісности і церковного правопорядку на патріархальній основі.

Зокрема слід відзначити заходи секретаріату СКВУ з метою довести до повної єдності єпископату щодо постанов Синоду та внесення Отцями Синоду петиції на руки Святішого Отця у справі утворення Київсько-Галицького Патріархату. У висліді парад в Оттаві 10 квітня 1970 р., на які запрошено Митрополита Американо-Сенішинна і в яких активну роль приймав, крім діячів секретаріату СКВУ, і Митрополит Максим Германюк, появилася комунікат, що Владика Митрополит Американо-Сенішин приєднується до петиції усіх інших членів Синоду. Українська громадськість і католицькі священники та миряни прийняли цю вістку з великим вдовolenням, бо саме ставлення Філадельфійського Митрополита було слабим звеном нашого одностайного фронту в змаганні за патріархат. Хоч в пресі двічі було запевнення, що з Філадельфії такий лист вийшов до Святішого Отця, однак далі неясно, в якій формі і в якій мірі Митр. Сенишин приєднався до рішень Синоду і петиції. Лист

досі не був опублікованим, його зміст невідомий навіть українським ієрархам, і тому далі є непевність щодо ставлення Митр. Амвросія до цих важливих справ. Українська суспільність, як також СКБМ, вираї сподіватися, що ці речі будуть публічно доведені довідома; немає потреби скривати змісту так важливого документу!

Весною цього року проведено нову вияснювальну акцію щодо стану наших справ. Відбувалися знов віча, громадські і церковні збори з доповідями, а на них приймалися резолюції, звернення. І знов особливо осередки Канади й Америки були найрухливішими, бо, властиво, тут відбувається основний бій за нашу помісність. В інших країнах та по інших екзархатах з менш чисельними українськими парафіями і громадами ця справа не є так актуальною. Але й там відгомін нашої акції відбився не лише в пресі, а також в різних зібраннях. Цю акцію координує Світове Товариство за патріархальний устрій, яке оформилося в 1969 році, та місцеві мирянські й громадські чиники.

Українська преса, за незначними винятками, включилася у цей солідарний фронт українського руху за церковну підметність. Насамперед, треба відзначити періодики, які спеціально виринули в боротьбі за наші церковні цілі, так звану мирянську пресу. Квартальник „За патріархат“, двомісячник „Мирянин“, неперіодичне видання „За Рідну Церкву“ були справжніми провісниками наших змагань. Українська католицька преса (газети) Канади йшла в ногу із цими ж виданнями, маючи благословення ієрархії не промовчувати нашої дійсності і наших труднощів. Українські католицькі журналісти Канади справилися гідно із своїх обов'язків супроти рідної Церкви („Українські вісті“, „Наша Мета“, „Поступ“). Суспільна і політична преса так само не відставала. Якщо деякі пресові органи ще донедавна уважали справи патріархату й помісності, як і особисту політику окремих Владик речами контроверсійними, „про які не пишеться“, то ситуація змінилася на краще. „Свобода“ почала виразніше писати та її редакція зайняла виразне становище на користь мирянського руху за патріархат; навіть в „Амеріці“ стали іноді появлятися деякі інформації на ці теми. Виразними рупорами українського патріархату стали суспільно-політичні органи „Шлях перемоги“, „Українське слово“, „Гомін України“, „Новий шлях“, „Українське життя“, „Український самостійник“ та інші. Час-від-часу чулися прихильні до нас відзиви із сторінок деяких православних видань. Коли подумати, що ще в 1966-67 роках деякі українські журналісти на своїх з'їздах уважали за відповідне не порушувати справ українського патріархату, мовляв, ці справи належать до церковної політики чи „контроверсійні“, сьогодні стан змінився далеко на краще.

Все таки з прикрістю відмічуємо, що офіційна єпархіальна преса в Америці (філіядельфійський „Шлях-The Way“ та чикагівська „Нова Зоря“) становлять виняток у цьому одностайному фронті. Не лише що вони промовчують активність мирян за патріархат, але цензурують навіть вістки, подані їм офіційними установами, а в своїх редакційних

статтях ведуть скрито неприхильну лінію. Так само політику струся стосує „Християнський Голос” в Мюнхені, як відомо, фінансований Східньою Конгрегацією, в якому майже немає порушеної проблематики нашої помісности, а вістки про мирянський рух там цензуруються. Проте, згадаймо з признанням католицький часопис далекої Австралії „Церква і життя”, який займає дуже виразну позицію за помісність і патріярхат.

І поряд з пресою появляються й окремі книжкові видання. За першу ластівку треба вважати книжку Е. Піддубчишин англійською мовою, на яку ми вже тут посилалися, а далі брошуру Координаційного Комітету „Патріярхат і помісність”. Треба вірити, що прийдуть і інші видання також наукового характеру.

Так само приходиться ствердити, що заслугою мирян, а також деяких духовних осіб, проблема наших змагань за помісність знаходить свій відбиток в чужомовній пресі. Цей відбиток потребує дальшої пильної уваги та розроблення. Крім статей в „Нешенел Реджістер” (Денвер), в італійській пресі завдяки видавництву „Мирянина”, слід згадати інперв’ю, що його дав католицькій агенції „НС” проф. П. Біланюк в липні ц. р. Проф. Біланюк відомий із своєї тези про „самопроголошення” українського католицького патріярхату, як єдиної можливості в обличчі перешкод збоку Курії. Ця теза була з’ясована англomовному читачеві. Можна ставитися критично до такої пропозиції, але важливо, оскільки вона нуртує серед деяких кіл, щоб вона була також відома зацікавленим як крайня альтернатива. Треба відзначити наукові розвідки про нашу Церкву проф. М. Чубатого в кварталнику „Діаколія” (Нью-Йорк).

Що українські миряни працюють віддано і добре для своєї Церкви, посередньо свідчить факт, що противники нашої помісности й патріярхату саме на них звертають своє вістря. Прикладом цього є анонімне видання нібито церковного гумору під назвою „Кропило”. В цьому безпрецедентному й низькопробному виданні очорнюється кілька десятків відомих і щирих працівників на суспільно-релігійному полі в Америці. Про це можна би й не згадувати, якби не було підозріння, що згадана публікація походить із українських кіл.

Українське мирянство не повинно розчаровуватися цими чи іншими подібними нагіпками. Не треба перейматися, як одному чи другому мирянинові пришивають якусь латку чи з доручення ієрарха присилають судовий виклик. Підлі й фальшиві люди будуть упокорені, а правда перемаже. Всі з-поміж мирян, які чесно виповнюють свій релігійний і національний обов’язок, роблять це напевно не для власного престижу й слави, навіть не для подяки від сучасників. Лише щоб мати почуття перед сучасниками й майбутніми поколіннями добре виконаного обов’язку та сповненого призначення, яке випало на долю нашого покоління.

Як колись в XVI-XVII століттях в Україні миряни, зорганізовані в церковних братствах, виступали в обороні насущних інтересів нашої Церкви і народу, виглядає, що так і інші Провидіння судило саме мирянам бути рушійною силою в новому русі за відродження і самобутній розвиток нашої Церкви. Миряни дочерніх церков в розсіяній єдиної Помісної Української Католицької Церкви відчують, що їм судилося нести тягар боротьби на собі навіть тоді, коли інші складники не скрізі, і не завжди витримують чи виконують своє призначення. Війнятова і почесна роля припала сучасним мирянам українському Божому народові. Не зважаючи на жодні труднощі і перешкоди, свідомі своїх обов'язків миряни будуть берегти свою Святину-Рідну Церкву, задуги повну і беззастережну підтримку своїй найвищій церковній владі — Архиепископському Синоду на чолі з Верховним Архиепископом. „Миряни будуть також тим чинником, — як про це ми писали деінде — що дослівно на своїх руках і плечах понесуть на трон свого патріярха.” („Вісник української католицької парафії Св. Володимира й Ольги в Чикаго”, 7 грудня 1969).

Щ О Д А Л І ?

Рік змагань, праці і сподівань за помісність і патріярхат УКЦеркви за нами. Він приніс нам деяке розчарування, бо у Ватикані не так зустріли подію відбуття нашого Синоду та його постанови, як цього можна було сподіватися в пособорову добу. Не було для нас несподіванкою, що зовнішні противники нашої помісности, зокрема Москва, зареагувала так, як сталося. Не очікували ми більше і від деяких інших чужих прелатів, від яких залежало прихильне опініювання петиції Владик до Святішого Отця. Якоюсь мірою нас прибило, що не всі Владики готові були твердо відстоювати своїх прав і прийнятих ними рішень. Також може нас журити, що деякі постанови Синоду лише повільно переводяться в життя, і то не всюди.

Але є справи, які повинні сповняти нас оптимізмом. Між Владиками знайшлися й такі, які, не зважаючи на можливість попасти в пеласку в Римі, послідовно боронили наших прав і привілеїв. Вони дають приклад іншим. Наше священство так само піднесло свій голос, так в Римі під час врочистостей, як і пізніше, організуючи свою власну організацію — Товариство Св. Андрея, творячи по деяких епархіях свої Ради Пресвітерів і, назагал, намагаючися впливати позитивно на наші епархіяльні справи.

Зокрема зміцнів рух на відтиску мирянства. Як у попередніх змаганнях миряни стояли у перших рядах, як вони дали беззастережну підтримку ідеї патріярхату від першого моменту, так вони продовжували й минулого року. Вони далі включилися в чесне змагання й історичний рух за самоуправнення нашої Церкви.

Змагання триває далі. Зокрема в річницю Архиепископського Синоду напрошується питання: ще як довго? чи ми його виграємо?

Великі речі не здобуваються легко. Справа нашої помісності і патріярхату УКЦеркви є справді великою, можна б сказати, великанською небуденною річю. Зрозуміло, що їх осягнути не можна за добу. Потрібно великого вкладу сил, мудрої й відповідальної дії усіх відповідальних за цю справу, а головню невгнутого хотіння не настільки одержати ці речі, як їх собі здобути і зберігати. А здобуваємо це нашою щоденною працею, внутрішнім життям нашої Церкви, нашим власним правопорядком і ладом, який треба застосовувати в житті Української Церкви. Здобуваємо і здобудемо це все, коли будемо здійснювати постанови Синоду.

Ми часто повторюємо оце твердження про потребу здійснювати постанови й рішення Синоду. Що воно означає на практиці?

Це значить, що в кожній нашій парафії, релігійній установі, семінарії, по монастирях, в пресі і видавництвах, по єпархіях, митрополіях і єкзархатах всі ці постанови будуть внутрішнім законом. І що не буде чіжких інших законів, суперечних цим постановам, у тих всіх спільнотах та для всіх тих, які їх очолюють. Як цього не розуміють покликані, то мають моральне право це робити їм підчинені. Самі парафіяни повинні це робити, якщо трапиться, що священник належно не розуміє чи не бажає переводити в життя синодальні постанови. Якщо настоятелі Чину хиблять, то вповні виправданими будуть самі ієромонахи чи сестри переводити в життя, повинуватися їй здійснювати те, що є на добро нашої Церкви. Ні при чому тут буде проблема послуху чи порушення авторитету, коли їх вже порушили насамперед ті, хто мав першим прийняти ці постанови за свої.

Мирянство буде відігравати далі ще більшу ролю, якщо воно буде краще zorganizованим. Насамперед, нам треба організації церковних. У них і через них можна домогтися того, чого важко осягнути, якщо тільки переключуватися з духовною владою, стоячи збоку. Ці організації мають бути надхненними апостольським духом. Де існують відповідні організаційні форми, треба входити до них. Де таких немає або вони цілком не в дусі нашої Церкви, належить творити нові. Головне, крайня потреба відродити традиційні форми прицерковних організацій — Братства і Сестрицтва, в тому, де потрібно, і Братства Молоді. Дуже похвально, що ще далеко перед останнім нашим Синодом такі організації постали в Австралійському Єкзархаті.

Треба також змагати до повного оформлення організації церковного характеру на єпархіяльній чи краєвій основі. Сильні краєві і єпархіяльні католицькі центральні зможуть стати впливовим чинником у цілій нашій так званій церковній політиці. Вони стануть підтримкою для Владик, якщо на них діють невластиві пресії з-зовні, а вони також допоможуть Владикам правильно орієнтуватися у багатьох справах.

Якщо йдеться про наші змагання на Ватиканському відтинку, то вони також повинні далі продовжуватися. Ми мусимо бути послідовними. Немає причини від чоґонєбудь відступати і вдовольнятися сповид-

шими концесіями. **Приклад мельхітів**, які твердо боронять своїх традиційних прав і привілеїв, переконує, що і ми зможемо досягнути нашу ціль. Треба тільки витривалості й послідовності, а при тому терпеливості. Що не здобудемо сьогодні, маємо шанс досягнути завтра.

Так нам дораджує також добрий знавець і східніх Церков, і Ватиканської політики, о. Джордж Мальоні. Він дораджує, що треба мати на увазі стиль і досвід церковної дипломатії. „Треба мати терпіння, раз виявляючи силу, іншим разом сповільнюючи її стосування, аж поки належні права не будуть визнаними в житті, а не лише на папері”. Отець Мальоні думає про застосування декрету про Східні Церкви до нашої Церкви. Подаючи мельхітський приклад, о. Мальоні у вступі до книги Е. Піддубчишин пише:

„Вибираючи свого нового патріярха, вони це зробили згідно з давньою традицією, а потім про це поінформували Рим за практикою, яка була устійнена ще перед розколом та стала потвердженою Соборовим декретом. Максим IV вибирав і висвячував своїх єпископів, а новий патріярх продовжував цю практику в дусі декрету. Видається, що в стосунку до Української Церкви головним ініціатором мав би бути Верховний Архиепископ. Він повинен почати діяти в дусі компетенцій, які йому надає декрет” (цит. праця, стор. IV).

Спостерігаючи це, що відбувається в нашій Церкві, ми переконані, що наш Блаженніший Первоієрарх саме так розуміє свою роль в нашій Помісній Церкві. Він свої права здійснює, як це вже ясно уявлено також на сторінках цієї брошури. Чого нам треба усім, це підтримати беззастережно його авторитет і владу, виконувати рішення і доручення його високого уряду, а тепер вже і Синоду. Від цього другого ніші все залежить. Тому ми думаємо і переконані, що помісність і патріярхат будемо мати не тоді, коли якоюсь буллею це буде оголошене світові, але вже тоді, коли його самі будемо здійснювати у малих і великих речах. У малих — для прикладу — тоді, коли кожного року в першу неділю Посту відбудеться по всіх наших парафіях і місійних станціях збірка на „Церкву в потребі”, а у великих — коли наших Владик будуть вибирати на Синоді, коли буде діяти свій власний Церковний Трибунал найвищої інстанції і коли будемо зноситися з Святою Столицею через нашого представника.

А тимчасом, починаймо з основного. Всім нам треба вивчити й обговорювати у пристосуванні до нашої дійсності постанови IV Архиепископського Синоду. Як в деяких єпархіях і парафіях відбулися у серпні й вересні 1969 року передсинодальні наради, так відбудьмо тепер скрізь по наших осередках — спільно й окремо — священики, миряни, монаші чини, свої **посинодальні наради**. Є бо що обговорити, вивчити та передумувати. З ініціативи священиків і мирян повинні б відбутися в найближчому часі такі наради, студійні дні, доповіді й ди-

ексусії над постановами Синоду. Це буде добрий початок їх повнішого зрозуміння і впровадження в життя.

По-друге, для внутрішньої духової мобілізації та для зовнішньої маніфестації нашої відданості її повної підтримки Синодові, проводім як цього року, так і в наступні роки у річницю IV Архиепископського Синоду — **Дні Помісности Української Католицької Церкви**. Нехай ці релігійно-національні маніфестації будуть оглядом наших сил, нашої рішучості жити і працювати для Рідної Церкви.

Як колись у VIII ст., коли християнство на Сході було zagrożене іконоборством, Церква рішила для ствердження правди віри про почитання святих зображень відзначати Дні Православ'я, так і ми сьогодні, коли zagrożена наша помісність її саме існування нашої українсько-католицької Церкви, повинні щороку якраз у річницю історичного IV Архиепископського Синоду проводити Дні Помісности. І нехай це стане щорічною практикою в першу неділю жовтня, коли ми в окремий спосіб маніфестуватимемо єдність нашої Церкви і народу.

Ми свідомі того, що на шляху нашого самовизначення ми ще маємо багато труднощів, що не всі проблеми розв'язані та що постанови Архиепископського Синоду це лише початок у впорядкуванні наших церковних справ. Ми очікуємо, що в найближчому майбутньому, і то у скорому часі, усі наші Владики під проводом Первоієрарха зберуться, щоб винести ще інші постанови, розв'язати ряд поточних і пекучих справ структурального і дисциплінарного порядку, в тому і виборного щодо нових урядів у нашій Церкві, щоб вона могла далі успішно розвиватися. Треба покласти тривкі основи під дальшу будівлю і діяння нашої Церкви, щоб нас не застали ніякі труднощі її кризи в майбутньому. Раз ми стали на синодальні основи та прийняли патріархальну систему правління, мусимо забезпечити цю форму всіма інституційними формами та особовим складом. **Очікуємо у скорому часі скликання V Архиепископського Синоду УКЦеркви.**

Треба ще під кінець згадати одну окремо важливу справу, від якої залежить нормальне функціонування нашої церковної організації у світі. Це — творення незалежної фінансово-матеріальної бази для нашої помісности і єдности. Ідея **Патріархального Фонду** була прийнята прихильно. Виникла також низка малих та місцевих починів, як цю справу реалізувати. І, знов, справу повинен перейняти в свої руки єпископат та поставити на належному і високому рівні так організацію, як і саму збірку грошей на Фонд, та розробити політику господарення ними. Немає сумніву, що мирянський чинник схоче в цій справі відограти видатну роллю і буде головним рушієм її здійснення. Але все таки праві початки та узаконення цієї інституції належить Синодові.

І, врешті, бажалось би піднести ще одну істотну думку. До цього заохочує нас короткий рядок із Слова Верховного Архиепископа на закінчення Синоду. Кир Йосиф сказав:

„Закінчуючи нині наш Синод, можемо з глибини душі закликати „Слава Тобі Господи!” Великий і відповідальний був це труд з наміченою так широкою програмою. По наших найліпшим силам і нашому найкращому знанню ми старалися його виконати, застерігаючи останнє слово нашому загальному церковному Синодові” (підкреслення В. М.).

З цього ствердження випливає, що IV Архiepіeнcкoпcькiй Синод розглядав можливість скликання „загального церковного Синоду” Української Католицької Церкви для полагодження конституційних справ нашої Помісної Церкви. Дуже можливо, що схвалена конституція (яка досі не була опублікована) передбачає саме такий орган. Варта нагадати, що у двох виступах речників мирян якраз і поставлено пропозицію, щоб такий загальний Синод нашої Церкви мав також представників монаших чинів, священства і мирян.

Було б більше як побажанням, щоб підготовка до такого Синоду розпочалася, і то вже в найближчому часі.

* * *

У цій брошурі сказано забагато, а багато речей так чи інакше повторюється. Немає потреби говорити про інші справи та деталізувати вже сказане. Література про Синод і помісність, як і про наш патріархат, щойно починає появлятися. Напевно, скажуть слово і фахівці окремих церковно-богословських ділянок та більш компетентні чинники. Цією брошурою, до того з нагоди Ювілею, автор бажав тільки дати вислів своїм гарячим бажанням та глибоко пережитим розважанням про долю, майбутнє і призначення нашої Церкви. І це робить він лише з становища рядового мирянина.

З М І С Т

<i>Від автора</i>	2
<i>Синод і його значення</i>	3
<i>Що сталося потім?</i>	5
<i>Східня Конгрегація маніпулює</i>	6
<i>Ставлення інших ватиканських чинників і московська диверсія у Ватикані</i>	9
<i>Митр. Нікодим у Римі</i>	12
<i>Проти-Синод у Філядельфії</i>	14
<i>Здійснювання постанов Архiepіeнcкoпcькoгo Синоду</i>	20
<i>Синод в дії чи Синод „завішений”?</i>	26
<i>Мирянський рух після Синоду</i>	30
<i>Що далі?</i>	36

Друкарня Видавництва Миколи Денисюка

Printed by M. Denysiuk Printing Co., Chicago, Ill., U.S.A.